№ 99 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, 11 ՄԱՅԻՍԻ — 1910 — ԵՐԵՍՈՒՆՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, 11 ՄԱՅԻՍԻ № 99

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул., № 5.
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Խմբագրատան տէլէֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Ցայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով
Ցայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Խմբագրատան տէլէֆօն № 253

ՄՇԱԿ

Հասցէն. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction «MSCHAK».

ՄԱՅԻՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՑ ՎԵՐՋԸ 7 ՌՈՒԲԼԻ

12 ամսվ.՝ 10 ր., 6 և 7 ամսվ. 6 ր., ամսակ. 1 ր. Ամերիկա՝ տարեկան 6 դոլլար, Եւրոպա՝ 32 ֆր., Պարսկաստան՝ 10 ր., Թիւրքիա՝ 120 ղրուշ։ Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել Ճաեւ հին հասցեն, նոյնպէս և 40 կոպ. (կարելի է և նամականիշով)։

Ցայտարարութիւնների համար վճարում են. I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպ., վերջին երեսի վրա՝ 10 կոպ.: Կովկասից դուրս յայտարարութիւնները ընդունվում են բացառապէս Торг. Домъ „Л. и Э. Метцль и К°" ֆիրմայի միջոցով՝ Մոսկվայում, Պետերբուրգում և Վարշավայում։
ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՑԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ՎԱՂԸ ԿԸ ԲԱՑՎԻ
ՏԵՍ 4-ՐԴ ԵՐԵՍ

Թիֆլիսի Ժողովարան
Այսօր, երեքշաբթի, մայիսի 11-ին
ԱՄԱՌԱՅԻՆ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ
տրւածին
ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ
Երեկոյթին կը նուագեն լարանուագների խումբը և սազանդարներ։
ՊԱՐԵՐ
Հիւրերը՝ անդամների յանձնարարութեամբ՝
մուտքի համար վճարում են 1 րուբլի։
527. 1—1

ԲԺԻՇԿ
Ա. Մ. ՄԿՐՏՉԵԱՆՑ
Նախկին ասսիստենտ Մոսկվայի Կայսեր. Համալս. կնախօսական կլինիկայի։ Կանացի հիւանդութիւններ և մանկաբարձութիւն։ Բժշկութեան ֆիզիկական մէթոդներ։ Ընդունելութիւնն ամեն օր՝ առ. ժամը 11—12. Բէբուտովսկայա, 58. Մայիսի 20-ից ընդունում է ԷՍՍԵՆՏՈՒԿՈՒՄ (Главн. кур. д. Курмояровыхъ). Կիսլովոդսկում և Պեատիգորսկում (հասցէն տեղեկանալ գրւպայի գրասենեակում)։
(օ. մ.) (առ.) 469. 10—6

ՍԱՀՄԱՆԱԿԻՑ ԵՐԿԻՐՆԵՐԸ

III

Երբ Անդրկովկասի և սահմանակից Պարսկաստանի ու Թիւրքիայի միջև հաստատված կը լինեն սերտ տնտեսական յարաբերութիւններ և կանօնաւոր հաղորդակցութիւն, այն ժամանակ մենք դրացի ժողովուրդներս հնարաւորութիւն կունենանք միմեանց աջակից լինելու թէ բացասական ազդեցութիւնների դէմ մաքառելու և թէ դրական ծրագիրներ իրագործելու համար։

Արդարև, երբ մի որևէ տնտեսական աղէտ երևան գալու ժամանակ, օրինակ ժանտախտի, մորեխի, ֆիլօկսերայի և զանազան ուրիշ հիւանդութիւններ տարածվելու դէպքերում, մենք կարող լինենք կազմակերպել ընդհանուր գործակցութիւն և միահամուռ ույժերով մաքառել փտասակար ազդեցութիւնների դէմ, այն ժամանակ մենք աւելի վստահ և ապահով կերպով կարող ենք վերաբերվել այդ մաքառման գործին և հաւատալ, որ մեր կազմակերպած գործը արդարև կունենայ արդիւնաւոր հետևանքներ։

Այն ժամանակ հեշտ կերպով բաւաբարութիւն տալով այնպիսի դիմումներին, որպիսիք անում են վերջին ժամանակները մեր դրացի երկիրների բնիմաց ներկայացուցիչները, մենք կամրացնենք հողը նաև մի շարք դրական գործունէութիւնների համար, որոնց նպատակը կը լինի բարւոքել տեղական կուլտուրայի վիճակը և կատարելագործութիւններ մտցնել այն արտեսուտեան մէջ, որ կազմում է երկրի հարստութեան գլխաւոր հիմքերից մէկը։

Եւ անկասկած՝ երբ սահմանակից երկիրների մէջ կը հաստատվի տնտեսական սերտ փոխադարձութիւն, երբ իրական, գործնական շահեր կը կապեն դրացի ժողովուրդների՝ բազմաթիւ ձեռնարկութիւններով և գործառնութիւններով, այն ժամանակ աւելի ու աւելի վայրենի կը թւան այն հակառակութիւնները և գժտութիւնները, որոնք ներկայումս բաժանում և անջատում են ժողովուրդներին միմեանցից, և իրական անխուսափելի և պարտաւորական անհրաժեշտութիւն կը ճանաչվի ամուր կերպով պահպանել խաղաղութիւնը և համերաշխութիւնը ազգերի մէջ կուլտուրական խոշոր նուաճումների համար։

Անշուշտ կարևոր է, որ երկաթուղային գծերը և հաղորդակցութեան ուրիշ միջոցները դիւրացնէին մեր յարաբերութիւնները Պարսկաստանի և Թիւրքիայի խորքերի հետ։

Այդ կարևորութիւնը զգացվում է օրէ-ցօր աւելի ու աւելի։ Եւ նա աւելի ևս կշիռ կը ստանայ, եթէ նա ընդգծվի իբրև հասարակական կարծիքի արտայայտութիւն։ Իսկ որ նա այդպիսին է, դրան կարող են ապացոյց լինել օրէ-ցօր կրկնվող պահանջները և ցանկութիւնները թէ արդիւնաբերական և թէ առևտրական շրջաններում։

Տնտեսական կապերը ուժեղ գործօններ են և յաճախ ունեն վճռական նշանակութիւն։

Եւ թող միմեանց կից ապրող ժողովուրդները իրանց համերաշխ գործունէութեամբ նուաճեն տնտեսական բարօրութիւնը փոխադարձապէս միմեանց համար։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լոնդօն, 8 մայիսի

Մեկնեց Մեծ Իշխան Միխայիլ Ալեքսանդրօվիչը։

Թագաւորը հրատարակած հրովարտակում երախտագիտութիւն է յայտնում զօրքին և նաւատորմին, նաև ոստիկանութեանը՝ զարմանքի արժանի կարգապահութեան համար երէկվայ օրը և ընդգծում է, որ ինքը հասարակութիւնը հոյակապ կերպով պահեց կարգ ու կանօն, թեթևացրեց ոստիկանութեան գործը։

Օգոստափառ անձերի մեծ մասը մեկնեց։ (Հ. Գ.)

Բեռլին, 8 մայիսի

Աւագների պալատը երկրորդ ընթերցումով 127 ձայնով ընդդէմ 82-ի ընդունեց ընտրողական օրէնագիծը։

«Ֆօսիշէ-Ցայտունգին» հեռագրում են Աթէնքից. «Քաղաքական շրջանները ուշադրութեամբ հետևում են Կրետէում կատարվող դէպքերին։ Պաշտօնական լրագիրները խորհուրդ են տալիս կրետացի քաղաքագէտներին բնավ չխանգարել status quo-ն, չըրգռել մեծ պետութիւններին անպատասխան վճիռ կայացնելու»։

«Բերլինէ-Կուրիէր» լրագիրը քննում է գերմանա-պարսկական յարաբերութիւնները Անգլիայի և Ռուսաստանի թշնամական մօտքով, ընդգծում է Պարսկաստանի գերիշխանութիւնը, այն կարծիքն է յայտնում, թէ Գերմանիայի և Պարսկաստանի տնտեսական յարաբերութիւնները պէտք է համակերպվեն բացառապէս պարսկա-գերմանական պայմանների հետ։ (Հ. Գ.)

Եկատերինբուրգ, 8 մայիսի

Արկղի մէջ գտած դիակից ճանաչել են Տօմսկի վաճառական Օսիպօվին, որ անյայտացել էր 200,000-ից աւելի րուբլով։ (Հ. Գ.)

Կօպէնհագէն, 8 մայիսի

Ֆօլկէտինգի համար ընտրվեցին 56 միացեալ ձախակողմեաններ, 13 աջակողմեաններ, 20 արմատականներ, 24 սօցիալ-դեմօկրատներ։ (Հ. Գ.)

Մադրիդ, 8 մայիսի

Թագուհին գիշերվայ ժամը 2½-ին ծնեց մեռած աղայ։ Թագուհու առողջութիւնը բաւարար է։ (Հ. Գ.)

ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

Կ. Պօլիս, 8 մայիսի

Ծով եւաւ Թիւրքաց նաւատորմը բաղկացած 4 զրահանաւից, 2 յածանաւից, 3 ականանաւից, 2 ռազմամթերք տանող նաւերից և 1700 զինւորներով ու թնդանօթներով անգլիական ծովակալ Վիլեամսի ընդհանուր հրամանատարութեան տակ։ Նաւատորմը գնում է Տենեդօս կղզին, ուր կը սպասէ յետագայ կարգադրութիւններին։ (Հ. Գ.)

Սալօնիկ, 8 մայիսի

Պրիզրէնի տակ կեդրոնացել են 7000-ից աւելի ալբանացիներ։ Դրէնիցայի մօտերը ընդհարում դեռ ևս չէ եղել։ Զօրքերը գալիս են երեք կողմից, բայց դեռ լեռները ներս չեն մտել։ Առաջխաղացման մէջ մասնակցում են մօտ 30 բատալիօն լեռնային թնդանօթներով և գնդակացիրներով։ Բոլոր օֆիցէրները հագած ունեն զինւորի զգեստ՝ մեծ կորուստներ օֆիցէրներից չը լինելու համար։ Դիակօվօն գրաւած ցեղերի միջև ծագած երկպառակութիւնների պատճառով ապստամբների մեծ մասը հեռացաւ Դիակօվօյից։ Պրէշօվում ձերբակալվեց ինչ-որ խօջա, որի մօտ գտնվեցին նամակներ, գրված Մօրավիայի ապստամբներին. նաև ձերբակալվեց մի վաճառական, որ ուտելիք էր մատակարարում ալբանացիներին։

Ծովով եկան Ալբանիա ուղարկված 8 պահեստի բատալիօնները։ Յատուկ գնացքներ ամեն օր Կ. Պօլսից և Ադրիանուպօլսից բերում են զօրքեր, ձիեր, զէնք և ռազմամթերք։

Պրիզրէնում և Պրիշտինում տեղի ունեցան միտինգներ կրէտական հարցի համար. նրանք ունէին աւելի շուտ պաշտօնական, քան մասնաւոր բնաւորութիւն։ Պրիշտինում ալբանացիները հեռացան միտինգից, չը սպասելով վերջաւորութեան։

Մահմուդ Շէվքէթ փաշան Պրիշտինում հրաւիրեց ալբանական պարագլուխներին և խնդրեց համոզել ալբանացիներին զէնքերը վայր դնել, յետոյ այցելեց Միտրօվիցա, տուեց նոյն տեսակ խորհուրդ։ Ըստ երևոյթին Միտրօվիցայում կը լինի գլխաւոր բանակատեղին. այնտեղ են դիմում զինւորական գլխաւոր ույժերը։ (Հ. Գ.)

Սալօնիկ, 9 մայիսի

Այսօր սկսվեց յարձակում Դրէնիցայի վրա Ղիպլիանի, Պրիշտինի, Միտրօվիցայի և Պեճարուլի կողմից։ Սակայն ապստամբների հետքը չերևաց. հաւանօրէն նրանց նպատակն է թակարդի մէջ ձգել զօրքերին, գրաւելով նրանց դէպի անմատչելի լեռները։

Չէրնօլևոի կամից յետոյ հանգստի ժամանակ ալբանացիները օժանդակ զօրքեր ստացան Լիւմից, Պօտրիմից և Դիբրից։ Զօրքերը գործ են ունենալու բազմացեղ հորդաների հետ։ Ըստ երևոյթին հասնում է ամենակարևոր բօսէն ալբանական դէպքերի մէջ։

Ֆէրիզօվիչից երէկ Ղիպլիան ուղարկվեցին երկու բատալիօն։ Այսօր հինգ բատալիօն մեկնեցին Պրիզրէն։ Ֆէրիզօվիչում մնում են ութ պահեստի գնդեր։ Ընդամենը ժողովրդից խլվեց 500 հրացան։

Զինւորական մինիստրը եկաւ Ֆէրիզօվիչ։ (Հ. Գ.)

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

Թաւրիզ, 9 մայիսի

Լուր տարածվեց, որ Ուրմիայում պարսիկները յարձակվել են ուղղափառ ասորիացիների վրա, որոնցից մի քանիսը ծեծվել են ու կալանաւորվել և որ ռուսաց փոխ-հիւպատոսարանի պահակախումբը ազատել է ձերբակալվածներին։ Այս դէպքը ապացոյց է վաղուց ի վեր նացիօնալիստներից նիւթվող հակառուսական շարժման։

Ռուսական եկեղեցում արտասահմանեան հիւպատոսների, Թաւրիզի զօրամասի հրամանատարի, անգլիական և ռուսական գաղութների և հայոց եպիսկոպոսի ներկայութեամբ հոգեհանգիստ կատարվեց Էդուարդ Թագաւորի համար։ (Հ. Գ.)

Ուրմիա, 9 մայիսի

Ուղղափառ միսսիայի ծառայողները ենթարկվեցին պարսիկների յարձակման։ Ռուսաց պահակախումբը հանդէս եկաւ ի պաշտպանութիւն փասավածների։ Տեղի ունեցաւ ընդհարում պարսկական ոստիկանութեան հետ։ Տրամադրութիւնը ճնշված է։

Ստացվեց Նէջէֆի գլխաւոր մուշտէիդի հեռագրական կոչը, որով հաւատարիմ մուսուլմանները հրաւիրվում են վերադառնալ հին կարգերին, որովհետև սահմանադրութիւնը գնում է շարիաթի դէմ։

Ուշնու քաղաքում և Ներչի գիւղում թիւրքերը հիմնեցին մաքսային ուղեկալներ և տուրք են առնում ներմուծվող ու արտահանվող ապրանքներից։

Երկու ամիս սրանից առաջ յափշտակված ուղղափառ ասորի կինը, որին վերադարձնելու մասին այնպէս յամառութեամբ առաջադրութիւն արեց տեղական նահանգապետը, գիշերս փախաւ իրանց գիւղը։ Անմիջապէս գիւղը շրջապատվեց քիւրդերով։ Ռուսաց հիւպատոսի պահանջմամբ նահանգապետը նրանց դէմ ձիաւորներ ուղարկեց. վերջիններս վերադարձան ձեռնունայն։ Այսօր հայերի օգնութեամբ ասորի կինը թագնվեց քաղաքում կաթօլիկների հոգևոր միսսիայում։ (Հ. Գ.)

ՎԱՆԻ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑԸ

Այս օրերս Թիֆլիսով անցան գերմանական որբանոցի ղեկավարներից երկու հոգի՝ օր. Քրիստիանա Դիւրրը Գերմանիայից Վան և պ. Շպէօրրի Վանից Գերմանիա։ Մենք պատեհութիւն ունեցանք այս անգամ էլ այդ յարգելի անձանց տեսնելու և նրանցից իրանց վարած գործի մասին մի քանի տեղեկութիւններ ստանալու։

Թիֆլիսում վանեցիներ շատ կան. մենք բոլորս կամայ թէ ակամայ ստիպված ենք նրանց հետ գործ ունենալ, նրանց վիճակով հետաքրքրվել և ուշադրութեան առնել նաև նրանց հայրենիքում կատարվող գործերը։

Վանեցիների համար Վանը աշխարհի ամենագեղեցիկ անկիւնն է և, եթէ նրանց խօսքին հաւատանք, Ադամն ու Եւան էլ վանեցի են եղել, որովհետև դրախտը բացի Վանից ուրիշ տեղ լինել չէր կարող։

Եթէ այդ տեսակէտից համեմատելու լինենք Վանը Բիթլիսի հետ, ստիպված ենք մենք էլ ասել, որ Եւան բիթլիսցի լինել չէր կարող, եթէ ոչ նրան այնքան հեշտութեամբ խաբել չէին կարող։

Բայց մենք վերադառնանք Վանի որբանոցին։

Այդ որբանոցը բացվել է Թիւրքիայի հայկական կոտորածներից յետոյ։ Այդ կոտորածները իրանց ժամանակին բաւական խոշոր շարժում առաջ բերին մանաւանդ Գերմանիայում՝ յօգուտ քաղցած ու մերկ մնացած խեղճ որբերի։ Այդ շարժումները պատճառ եղան նաև Հայկական Օգնութեան Միութիւն կազմակերպելուն, որի նախագահն է յայտնի պաստոր Լէպսիուսը։

Ահա այդ միութիւնն է, որ Թիւրքիայի մի քանի տեղերում—ի միջի այլոց նաև Վանում—որբանոց է պահում և որբերին խնամք ու դպրոցական կրթութիւն տալիս։

Վանի որբանոցը նախ սկսվել է գերմանացիների և տեղական ամերիկական միսիօնների ընդհանուր ջանքերով, բայց գործը գնալով այն աստիճան մեծացել է, որ ղեկավարներն յարմար են համարել գործն իրանց մէջ բաժանել և անկախ գործել։ Նրանց բաժանվելու մի պատճառն էլ այն էր, որ 4—5 տարիներ առաջ—դաշնակցականների ամենազօրաւոր ժամանակը—Վանում եղող յեղափոխականները, որ մեծ մասամբ նոյն որբանոցներից և դպրոցներից դուրս եկած հաղիւ մանկական հասակը թողած երիտասարդներ էին, կամենում էին իրանց իշխանութիւնն զգացնել տալ նաև այդ հաստատութիւնների վրա և այդ նպատակով առաջարկում էին իրանցից մի քանի հոգի հոգաբարձուներ ընտրել որբանոցների վրա հսկելու համար։ Մր. Շպէօրրին բոլորովին մերժում է այդ առաջարկութիւնը, մերժում է յեղափոխականների հետ որևէ յարաբերութիւն ունենալ և նրանց հրամանի տակ լինել։

Գերմանացիներն այժմ Վանում երկու մեծ որբանոցներ ունեն, մէկը տղաների և միւսը աղջիկների համար, և իւրաքանչիւրի մէջ մօտաւորապէս 150 որբեր կան։

Այդ 300 որբերը քաղաքի մէջ և գիւղերը թէ այդտեղ և թէ ուրիշ տեղեր անշուշտ մեծ ծախքեր են պահանջում։ Անցեալ կիրակի իրիկունը, մայիսի 2-ին, օր. Ք. Դիւրրը մի քիչ պատմեց իրանց գործից Թիֆլիսի հայ-աւետարանականների ժողովարանում, Ելիզաւետինսկայա 90, ժողոված գերմանացիների և սակաւաթիւ հայերի ներկայութեամբ։ Նա նկարագրեց, թէ ինչպէս ինքը, որ գնացել էր հայրենիք—Բայէրն—հանգստանալու համար, երբեք հանգստանալու ժամանակ չունեցաւ, որովհետև հետաքրքրութիւնը հայ որբերի համար Գերմանիայում այնքան մեծ էր, որ իրան շարունակ այս ու այն տեղ էին հրաւիրում իրանց գործից պատմելու։ Նա պատմեց նաև, թէ ինչպէս ամեն տեղ դրամական նուէրներ էին տալիս որբանոցի օգտին։

Օրիորդ Քրիստիանա Դիւրրի պատմածին նայելով՝ Վանում և Թիւրքիայի այլ կողմերում եղած գերմանական որբանոցների և դրանց հետ կապված դպրոցների համար շատ հետաքրքրված են, և անշուշտ մր. Շպէօրրի գնալն էլ աւելի պիտի նպաստէ այդ գործին։

Օրիորդը խօսեց նաև Վանում իր ունեցած փորձառութիւններից և գործած սխալներից։ Սխալներ շատ գործել էին մանաւանդ որբանոցի հասած աղջիկներին ամուսնացնելիս։ «Գալիս էին հայ երիտասարդներ,—պատմում էր նա,—և ասում, որ իրանք այսքան եզ ունեն, այսքան ոչխար, էշ, ձի և այլն և այլն, և կամենում են մի գեղեցիկ ու կրթված օրիորդ առնել. և մենք հաւատում էինք։ Բայց յետոյ տեսնում էինք, որ խաբվել ենք»։

Բայց յետոյ այդ հարցի մէջ սկսել են աւելի զգոյշ լինել և աշխատում են թէ աղջիկներին և թէ տղաներին այնպէս կրթել, որ սրանք կարողանան կամ ուսուցչութիւն և կամ ուրիշ որևէ պատուաւոր գործ ունենալ և անկախ կեանք վարել։

Մր. Շպէօրրին Թիֆլիս ժամանեց մայիսի 4-ին և միայն մի քանի ժամ մնաց և կէսօրվայ գնացքով ճանապարհվեց դէպի Բագու, Ռոստով, Ալեքսանդրօվօ, Գերմանիա։ Շպէօրրին խիկապէս զուիցերացի է և լաւ տեղեակ գերմաներէն, ֆրանսերէն, անգլիերէն, հայերէն, Թիւրքերէն և այլ լեզուների։ Մինչև Թիւրքիա գալը նա եղել է մեթօդիստների պաստոր։ Ներկայումս նա հասակն առած մի մարդ է և ունի իր որոշ ուղղութիւնն ու համոզումները։

Որբանոցի տղաներից ոմանք մր. Շպէօրրին չեն սիրում իր գերմանական հաստատակամութեան համար, քանի որ նա իր ձեռքի տակ եղողներից պահանջում է անպայման հնազանդութիւն և ճշգապահութիւն։ Հայկական փոփոխամիտ և թեթև բնաւորութիւնը շատ եւրօպացիների համար անտանելի մի բան է։ Երևակայեցէք ձեզ այսպիսի մի դէպք։ Մի հայ երիտասարդ, որ սովորել էր գերմանական որբանոցում և Վանի մօտակայ գիւղերից մէկում ուսուցչութիւն էր անում, հակառակ իր խնամակալների տուած խորհրդին, թողնում է իր գործը և կնոջ ու փոքր երեխայի հետ առանց նիւթական միջոցների գալիս Թիֆլիս՝ Գերմանիա գնալու և իր ուսումը շարունակելու համար։ Այստեղից նա սկսում է նամակներ տեղալ Գերմանիայի իր բարեկամներին, որոնք իր որբանոցում եղած ժամանակ ծախքը հոգացել էին, և խնդրել, որ իրան ճանապարհածախս և ապրուստի միջոց տան իր ուսումը Գերմանիայում շարունակելու համար։ Այդ նամակները մնում են անհետևանք և այնտեղից էլ իրան գրում են, որ Գերմանիա չը գնայ, եթէ ոչ՝ աւելի մեծ թշուառութեան մէջ կընկնի։ Վերջապէս մի նամակ էլ իր կինն է գրում և օգնութիւն խնդրում և նամակի վերջում յայտնում, որ ինքն այդ նամակը գրել է առանց իր մարդու գիտութեան։ Բայց ցաւալին այն է, որ այդ նամակն ստացողները մարդու ձեռագրին ծա-

նօթ են լինում և տեսնում են, որ դա մարդու գրածն է. հետևապէս պարզ խաբէութիւն։

Այս տեսակ բաների վրա մեր Կովկասում շատ անգամ ծիծաղում և անցնում են, գովելով նոյնիսկ հեղինակի հնարագիտութիւնը. սակայն եւրօպացիք այդ տեսակ գործերը լուրջ յանցանք են համարում և այդ յանցանքը գործողից զղջում և ապաշխարութիւն սպասում։

Այդ մարդուն ես անձամբ ծանօթ լինելով՝ մր. Շպէօրրիի կարծիքը հարցրի և նա ասաց.

— Մեսրոբ կրնայ հայրենիք վերադառնալ, սակայն ոչ մեզ մօտ, ոչ ամերիկացիներու մօտ գործ ստանալ չէ կարող, մինչև իր վատ ունակութիւնները չը ձգէ և գործած յանցանքներուն համար թողութիւն չը խնդրէ։ Մ. Դերձակեան

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՈՑ ՍԵՄԻՆԱՐԻԱՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ

Այժմ, երբ Կովկասում համալսարան հիմնելը իրականացման մօտ է, հայ սեմինարիաւարտների համալսարան մտնելու հարցը անշուշտ ստանում է մեծ կարևորութիւն։

Հայոց սեմինարիաները ներկայումս, ծրագրով թէ ուսման աւանդմամբ, շատ քիչ են տարբերվում ռուսական միջնակարգ դպրոցներից։ Սակայն հայ պատանին 9—10 տարի ուսում ստանալուց յետոյ՝ մնում է տարտամ դրութեան մէջ, չիմանալով ինչ անել կամ ուր գնալ։ Դէպի որ կողմը դիմում է, անել փողոցի է հանդիպում։ Նրան մնում է միայն՝ կամ հաշտվել իր աննախանձելի վիճակի հետ, կամ ամեն ինչ նորից սկսել։ Սակայն, որովհետև շատ քչերն ունեն միջոց և հնարաւորութիւն պատրաստվելու հասունութեան վկայականի համար, կամ արտասահման գնալու, ուր մեր սեմինարիաների վկայականներն ի նկատի են առնվում, ուստի աւարտողների 90%-ը ստիպված է լինում կամ գիւղական ուսուցչի պաշտօն ճարելու, կամ մտնելու որևէ ծառայութեան։

Եւ այդպէս, հայ սեմինարիաւարտը աւարտման վկայական ստացած օրից ամենուրեք հանդիպելով խոչընդոտների՝ կեանքի մէջ միշտ էլ մնում է գլուխը կոր, ճնշված, խորտակված ու ջարդված յոյսերով և հիասթափման դրոշմը երեսին...

Իսկ թէ ինչն է պատճառ, որ մեր դպրոցաւարտների առաջ փակ են գիտութեան տաճարի դռները, կարելի է ասել հետևեալը. եթէ առաջներում, երբ դեռ համալսարանները ինքնավարութիւն չէին ստացել, երկրում տիրող իրերի դրութիւնն էր պատճառ, այժմ ընդհակառակն հայ հասարակութեան անտարբերութիւնն է մեղաւոր։

Մեր դպրոցների վարչութիւնը անպայման կարող է ասպարէզ բաց անել աւարտողների համար՝ պաշտաճաւոր առաջադրութիւն անելով ուր հարկն է և ստանալով նոյն իրաւունքները, ինչ որ ունեն ռուսաց սեմինարիաները։

Մեր ճեմականաւարտները դիմելով համալսարանի րեկտորին կամ պրոֆեսորներին՝ մշտական ստացել են և ստանում են հետևեալ պատասխանը. «Ձեր դպրոցների վարիչներն ինչո՞ւ համալսարանական խորհրդին չեն ներկայացնում ծրագիր, թէ ինչ առարկաներ և ի՛ր չափով են անցնում, որպէսզի իմանանք, թէ կարող կը լինէ՞ն ձեր սեմինարիաւարտները լսել համալսարանի դասընթացքը»։

Անշուշտ ընթերցողը կը նկատէ, որ հարկաւոր է մի փոքր ջանք՝ ընթացք տալու վաղուց հասունացած խնդրին, և մեր սեմինարիաւարտների համար համալսարանի մուտքը ազատ կը լինի։

Ուրեմն ցանկալի էր, որ հայ դպրոցների վարչութիւնը գոնէ այժմ ձեռնարկէ գործի. իսկ հայ ինտելիգենցիան պէտք է հանդէս գայ մամուլի էջերում, նպաստելու համար խնդրի զարգացմանը և մշակմանը։

Յատկապէս կը խնդրէինք «Մշակի» յարգելի խմբագրութեանը, որի սրտին այնքան մօտ է եղել հայ ուսումնածարաւ երիտասարդութեան կարիքներն ու պահանջները, հանդէս գալ իր հեղինակաւոր ձայնով և յայտնել իր կարծիքները այս կարևոր խնդրի առիթով։ Գր. Տէր-Աւետիքեան

Տուապսէ

ԱԼ. ԾԱՏՈՒՐԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

I

Ի՞նչ է պօէտի կեանքը առանց տանջանքի.
Եւ ի՞նչ է ովկեանը առանց մրրկի.
Ես չարչարանքի որդի եմ։
Լերմոնտով

Մոսկվայի հայ հասարակութիւնը, Շահազիզի յոբելեանից յետոյ, եթէ չեմ սխալվում, գրական յոբելեաններ չէ տօնել մինչև օրս։ Երկար տարիներից յետոյ, երեկվայ յոբելեանը պէտք է ունենար իր առանձին հմայքն ու փայլը, մանաւանդ որ յոբելեարը մեր սիրելի բանաստեղծ Ալ. Ծատուրեանն է, որ բաւական մեծ յարգ ունի տեղիս հայկական գաղութի մէջ։ Եւ այդպէս էլ եղաւ, մեր յոյսերը ի դերև չելան։

Յոբելեանական հանդէսը նշանակված էր Մոսկվայի գրակ.-գեղարուեստական կրուժոկում, ցերեկվայ ժամը 3-ին։

Հասարակութիւնը շտապ-շտապ դիմում էր դէպի կրուժոկ. կային զանազան խաւերի մարդիկ։ Գեղեցիկ սեռը իր թանգագին տուալէտներով, ուսանողներն ու բուրժուազիայի ներկայացուցիչները աչքի էին ընկնում իրանց ներկայութեամբ։ Այստեղ էին նաև Իւրիյ Վեսելովսկի, Զիվելեգեան, Լազարեան ճեմարանի տեսուչ Իս. Թանդեան, պատգամաւորութիւններն և շատ-շատերը. կարճ՝ հաւաքվել էր ժողովրդի հոծ բազմութիւն։

Յանձնաժողովի անդամները կազմ ու պատրաստ իրանց տեղումն էին. անհամբեր կերպով սպասում էինք յոբելեարի գալուն։

Անցնում է մի քանի րոպէ ևս, և ահա վշտի երգիչը, թախիծը դէմքին, բայց երեւութին խիստ յուզված, ուղեկցութեամբ յանձնաժողովի նախագահ Կար. Կուսիկեանի և շրջապատված յանձնաժողովի մնացած անդամներով՝ ներս է մտնում դահլիճ, հոծ բազմութեան աղմկալից, բուռն ծափահարութիւնների տակ։ Գիտութեան և գեղարուեստի այդ տաճարը, որ շատ տօնակատարութիւններ էր տեսել իր յիշատակելի կամարների տակ, անվերջ դղրդում էր ծափերի նոր բռնկումներից, որոնց եթէ միացնելու լինէք կեցցէներն ու բրաւօները, այն ժամանակ հասարակութեան համակրանքի արտայայտութիւնը կատարեալ կը լինի։

II

Սկսվում է հանդէսը։

Յանձնաժողովի անդամ Ստ. Մամիկոնեան կարդում է Վեհափառի կոնդակը՝ յանուն Ալ. Ծատուրեանի։ Կաթողիկոսը թևելով յոբելեարի մատուցած ծառայութիւնը մայրենի գրականութեանը և դրուատելով բանաստեղծի բեղմնաւոր գործունէութիւնը և օրհնելով յոբելեարին՝ բարեմաղթում է արևշատութիւնը և աջողութիւն պարգևում։

Կաթողիկոսի կոնդակը, որ լսվեց յոտնկայս, վարձատրվեց բուռն ծափերով։

Առաջին ողջոյնի ճառը ասաց Կար. Կուսիկեան։ Նա ցոյց տուեց, որ այսօրվայ յոբելեանը հայ մտքի, հայ գրականութեան տօնն է. բանաստեղծը 25 երկար ու ձիգ տարիներ խորհել և երազել, այրվել և տանջվել է վեհ գաղափարներով. դա մի մեծագործութիւն է, որ յատուկ է քչերին։ Ապա Կ. Կուսիկեան, շարունակելով իր ճառը, ասաց, որ Ծատուրեանի նուագարանի լարերը արիւն-արցունքով են լցված, որ նա լոկ գեղասէր չէ եղել, այլ քրտնաշխատ մշակի բարեկամ։ Այսօրվայ տօնը գալիս է որոշելու հոգևոր կորովի աստիճանն այն ազգի, որի մէջ բանաստեղծն է ծնվել։ Այնուհետև հռետորը կանգ առնելով Ծատուրեանի չարքաշ կեանքի զանազան շրջանների վրա՝ վերջացրեց իր ճառը «կեցցէ թանգագին յոբելեարը, կեցցէ իդէալիստ բանաստեղծը» խօսքերով։

Կ. Կուսիկեանի գեղեցիկ ճառը, որ ծով զգացմունքների մի անկեղծ արտայայտութիւն էր, շատ զօրեղ տպաւորութիւն թողեց ունկնդիրների վրա, որի համար էլ արժանացաւ աղմկալից ծափերի։

Իս. Թանդեան Լազարեան ճեմարանի, Նոր-Նախիջևանի թեմ. դպրոցի, Գոգոյեան դպրոցի և իր կողմից մի քանի խօսք է ասում Ծատուրեանի՝ իբրև քնարերգակ բանաստեղծի մասին և կարդում թէ յոբելեարի «Դառն է մեր կեանքը» ոտանաւորը և թէ Գոգոյեան դպրոցի հեռագիրը. (ծափ.)։

Այնուհետև առաջ է գալիս Լազարեան ճեմարանի պատգամաւորութիւնը՝ բաղկացած տեսուչ Իս. Թանդեանից, Նարսկիից (ռուս), Յով. Յովհաննիսեանից և Ս. Տէր-Սարգսեանից։ Նարսկի ռուսերէն կարդում է ճեմարանի ընդարձակ ուղերձը, որով ճեմարանն իր բերկրանքն է յայտնում Ծատուրեանի յոբելեանի առիթով, մատնանշելով որ 100-ամեայ փառաւոր պատմութիւն ունեցող ճեմարանը, որ սերտ կերպով կապված է հայ ժողովրդի մտաւոր-կուլտուրական կեանքի հետ, անկարող է չը ձայնակցել այսօրվայ տօնին, ուստի նա՝ ճեմարանը, բարձր գնահատելով Ծատուրեանի բեղմնաւոր գործունէութիւնը, ջերմագին ողջունում է նրա յոբելեանը։

Այդ ուղերձը ծածկվեց բուռն ծափերով, որից յետոյ Ստ. Մամիկոնեան կարդաց Մոսկվայի հայ հասարակութեան ուղերձը՝ ծածկված հարիւրաւոր ստորագրութիւններով։

Ուղերձը սկսվում է այսպէս.

«Մթնշաղային օրերում յայտնվեցիք դուք։

«Եկաք այն ժամանակ, երբ կարապի երգն էր հնչում Գամառ-Քաթիպան, և «Լեռնի վշտի» երգիչը իր քնարը յանձնել էր մանուկ սերնդին։

«Յայտնվեցիք այն օրերում, երբ թափվում էին տերևները և հանգչում լոյսերը, երբ յուսաբեկութիւնն ու վիշտն էին ծաւալվում մեր կեանքում և թափանցում հոգիները»։

Ուղերձը վերջանում է հետևեալ խօսքերով։

«Թո՛ղ բացվի այսօր ձեր սիրտը, թող ժպտայ հայրենիքի թախիծով այրված ձեր հոգին, թանգագին բանաստեղծ, հայրենի խանդավառ ու ազնիւ հոգի»։

Ուղերձը, դրված թանգարժէք պայուսակի մէջ, մատուցվեց յոբելեարին, որին հետևեցին կարկտանման ծափերը, կեցցէները...

Ի. Փօպօվ (ռուս) ողջոյնի մի զգացված ճառ է արտասանում Մոսկվայի գրական-գեղարուեստական կրուժոկի և ռուսաց պարբերական մամուլի գործիչների ընկերութեան կողմից։ Նա առանձնապէս շեշտեց Ծատուրեանի՝ կրուժոկի անդամ լինելը, որի կամարների տակ տօնվում է յոբելեանը, և ցանկացաւ ոյժ և կարողութիւն, եռանդ և կորով՝ առաջ տանելու իր սիրած գործունէութիւնը կեանքի փշոտ ասպարէզում...

Դարձեալ ծափեր, անվերջ ծափեր...

Արսէն սարկ. Սիմէօնեան մի լաւ ճառով ողջունեց յոբելեարի 25-ամեայ գրական գործունէութիւնը Գէորգեան ճեմարանի և «Արարատ» ամսագրի կողմից. (ծափ.)։

Տ. ա. Կուսիկեան և Յակոբեան ողջունեցին Մոսկվայի կանանց ընկերութեան կողմից. վերջինս կարդաց ընկերութեան ուղերձը (ծափ.)։

Ապա հանդէս եկաւ Մոսկվայի հայ ուսանողութեան պատգամաւորութիւնը՝ բաղկացած ուսանողներ Ալ. Յովհաննիսեանից և Պօղոս Մակինցեանից։ Վերջինս կարդաց հայրենակցութեան ուղերձը, որ կարևոր եմ համարում առաջ բերել ամբողջովին։

«Մեր անհամբոյր կեանքի դառը գիտակցութիւններից դուք հնչեղ մեղեդիներ հիւսեցիք։

«Մեր սև կեանքի մշուշ-մառախլում դուք առկայծեցիք և յոյս և լոյս շողերով։

«Դուք անցաք ձեր ճամբան փուշ ու տատասկ՝ վառ ծաղիկներ սփռելով չորս դին։

«Դուք անցաք հայ կեանքի չոր անապատով՝ օտար դաշտերից քաղած բուրաւէտ շուշաններ ցանելով։

«Դուք, որպէս արևի վաղեմի ճամբորդ, բաց ճակատ առաջ հառաչեցիք հին կուռքերը փշրելու տենչանքով վառված։

«Եւ եթէ հայ կեանքի բորենիներով լիքը տխուր ու հեղձուկ հովիտը չը խեղդեց ձեր ձայնը, միտքն ու երազանքը, ապա ուրեմն այսօր ձեր փառաւոր յաղթանակն է տօնում հայ միտքը, և Մոսկվայի Հայ Ուսանողական Հայրենակցութիւնը, բերելով իր ամենալաւ զգացմունքները, մաղթում է ձեզ կանաչ արև, նոր ոյժ, նոր թափ ձեր գրչին»։

Բուռն ծափերի նոր տարափ. սա աւելի գնահատելի և աւելի մօտ է յոբելեարի սրտին, քան... Եւ սա հասկանալի է. Ծատուրեանը շատ է սիրում հայ ուսանողութիւնը, հասարակութեան այդ կենսունակ տարրը... Ոսկու-Ջօն

Մոսկվա, 3. մայիսի

(Կը շարունակվի)

ԲԺԻՇԿ ԿԱՄԱԵՎԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Կիրակի, մայիսի 9-ին, Թիֆլիսում կատարվեց բժիշկ Կամաեվի 25-ամեայ գործունէութեան յոբելեանը։

Կամաեվը յարգված և սիրված բժիշկ է, լաւ հմուտ իր արհեստին։ Ուստի յոբելեանի տօնակատարութեանը հաւաքվել էր մեծ բազմութիւն Կովկասեան Բժշկական Ընկերութեան դահլիճում։

Բանալով հանդէսը բժիշկ Ջիչինաձէ՝ բնորոշեց յոբելեարին իբրև ատամնաբոյժ մասնագէտի և իբրև լաւ ընկերի, մաղթելով նրան երկար կեանք շարունակելու իր բեղմնաւոր գործունէութիւնը։

Այնուհետև կարդացվեցին ուղերձներ Ատամնաբուժական Ընկերութեան, ատամնաբոյժ-ընկերների, աշակերտների, Տուլայի ատամնաբուժական, զինուորական մասերի և գնդերի, ռուսական ատամնաբուժական միութեան, բազմաթիւ բուժվածների և ուրիշ յարգողների կողմից։

Հեռագրերի և նամակների ընթերցումը ցոյց տուեց, որ յոբելեարին յիշել են նրա 25-ամեայ տօնի օրը շատ և շատ անձեր զանազան քաղաքներից։

Ատամնաբուժական Ընկերութիւնը ընտրել է յոբելեարին ընկերութեան պատուաւոր անդամ։

Ընթերցումներից յետոյ մատուցվեցին նուէրներ, որոնց մէջ աչքի էին ընկնում մի շքեղ ալբօմ, մի թղթակալ, մի դանակ և գեղարուեստօրէն պատրաստված կազմեր ուղերձների համար։

Յոբելեարը սաստիկ զգացված էր։ Նա մի քանի խօսքով շնորհակալութիւն յայտնեց շնորհաւորութիւնների համար, համեստաբար վերագրելով իր աջողութեան մեծագոյն մասը իր ընկերների աջակցութեան։

Յոբելեանը կրում էր ջերմ ընտանեկան բնաւորութիւն։

Յոբելեանին ներկայ էր մեր խմբագրութեան կողմից ներկայացուցիչ։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Ախալքալաք գիւղ (Գօրու գ.), 6 մայ. Այստեղ ևս, ինչպէս ամեն տեղ, Հալլէյի գիսաստղը մեծ իրարանցում էր առաջացրել ժողովրդի մէջ. ամեն քայլափոխի՝ մարդ հանդիպում էր զանազան սնոտիապաշտ աւէ-կօսէնների։ Այդ առիթով տեղիս եկ.-ծխ. դպրոցի ուսուցիչը ամսիս 5-ին դպրոցի շինութեան մէջ կարդաց մի դասախօսութիւն, յորդորելով ժողովրդին հանգստանալ, ցոյց տալով որ գիսաւորից մեզ վնաս չի հասնի։ Բայց ո՞րքան խոր էր թափանցել ժողովրդի մէջ ահն ու սարսափը, որ դասախօսին չաջողվեց յուզված ժողովրդին միանգամայն հանգստացնել։ Ժողովրդի մի մասն ամսիս 5-ի գիշերը անց կացրեց անհանգիստ դրութեան մէջ։

Մի քանի օր առաջ տեղաց նախ կարկուտ և ապա խոշոր անձրև։ Կարկուտը 3 ընդմիջումներով տևեց մօտ 8 րոպէ։ Արտերը շատ՝ քիչ են վնասվել. վնասվել են գլխաւորապէս խաղողի այգիները, որոնց վնասը միայն Ախալքալաքում հասնում է մօտ 6000 րուբլու, իսկ իր շրջակայ հիւսիսային գիւղերի հետ միասին 15,000 րուբլուց էլ աւելի։ Այդ օրը կայծակը խփել է մի տան պատշգամբի մի սիւնին, նրան միջից ջարդ ու փշուր արել և կտորները հեռու շպրտելով՝ ինքը մտել է սենեակներից մէկը, ուր դրված էր կարի մեքենան, և մի քանի անվնաս պտոյտներ գործելով սենեակի մէջ՝ մտել է ծխնելոյզը ու անյայտացել։ Սենեակում աշխատելիս են եղել մեքենայի վրա 2 կին, որոնք ոչ մի վնաս չեն ստացել և չեն զգացել ոչ մի հոտ։

Arthur

Եալտա, 3 մայիսի

Էկսկուրսիաների սեզօնը սկսվեց։ Ռուսաստանի ամեն կողմերից խումբ-խումբ տուրիստներ, դպրոցական էկսկուրսանտներ պատրաստվում են Ղրիմ գալու։ Մի քանի խմբեր արդէն եկել են։

Անցեալ տարի միայն դպրոցական էկսկուրսանտներ 12,000-ից աւելի են եկած եղել։

Բնական հարստութեամբ ու գեղեցիկ տեսարաններով յայտնի է Եալտայի շրջակայքը, ուստի էկսկուրսանտները գլխաւորապէս Եալտայում են իջևանում. տեղաւորվելով այստեղ՝ նրանք սկսում են ոտով կամ կառքով և կամ ձիերով ճանապարհորդութիւններ անել զանազան կողմեր։ Էկսկուրսանտների համար ամենադժուարին հարցը Եալտայում որևէ ապաստարան ճարելն է, ուստի խմբովին էկսկուրսիաներ կազմակերպող ղեկավարիչները վաղօրօք բնակարանների մասին են հոգ տանում. Ղրիմ գալուց դեռ մի քանի ամիս առաջ նրանք դիմում են Ղրիմ-Կովկասեան Լեռնային Կլուբի տեղային մասի վարչութեան կամ քաղաքային ու գեմստվային ուպրաւաներին, խնդրելով նրանցից ձրի սենեակներ։ Լեռնային կլուբն ու քաղաքային հիմնարկութիւնները ամեն կերպ աշխատում են բաւարարութիւն տալ էկսկուրսանտների խնդիրքին, տեղաւորելով նրանց քաղաքային կամ գեմստվային դպրոցների ազատ սենեակներում։ Այդպիսով, զատկական արձակուրդներից սկսած, Եալտայի համարեա բոլոր դպրոցները, քիչ-քիչ, հիւրանոցների կամ էկսկուրսիական կայանների կերպարանք են ստանում։ Ամբողջ ամառը մինը միւսի հետևից գալիս ու գնում են խմբերը։ Երբեմն այնպէս է պատահում, որ միաժամանակ բոլոր դպրոցները էկսկուրսանտներով լցվում են, այնպէս որ այդ րոպէին նոր եկած խմբերը կամ բոլորովին դուրսն են մնում, կամ ստիպված են լինում տեղաւորվել դպրոցների նախասենեակներում ու միջանցքներում։ Էկսկուրսանտները դրան էլ շնորհակալ են լինում, միայն թէ ապահով տեղ լինի ճանապարհորդական շորերը դարսելու և գիշերները մի կերպ անցկացնելու։ Նրանք ամբողջ օրը դուրսն են, զանազան կողմերում զբօսանքներ են կատարում և ուշ երեկոյեան՝ յոգնած տանջված վերադառնում են դպրոց, իսկոյն վայր ընկնում փռված խոտերի վրա։ Բացի դատարկ սենեակից՝ դպրոցներում էկսկուրսանտներին ուրիշ ոչ մի յարմարութիւն չէ արվում։ Մի քանի դպրոցներում երբեմն թէյի համար եփած ջուր են տալիս։ Էկսկուրսանտները մնում են Եալտայում 5—8 օր։ Պատահում է և այնպէս, որ էկսկուրսանտները երկար են մնում. մի անգամ տեղաւորվելով դպրոցում՝ դիտմամբ չեն ուզում գնալ, կամ հանգամանքներից ստիպված՝ չեն կարողանում ժամանակին ազատել սենեակները և տեղ տալ նորեկներին։ Զոռով էլ խօմ չէ՞ կարելի ստիպել նրանց՝ ինչ որ էլ լինի՝ մաքրել սենեակը։ Այդ դէպքում յաճախ հին և նոր էկսկուրսանտների միջև անախորժութիւններ են տեղի ունենում. հարց է բարձրացված յատկապէս դպրոցական էկսկուրսանտների համար ամարային «կազարմաներ» շինել. Լեռնային ընկերութիւնը նիւթական միջոց չունի, ուստի դիմել է քաղաքային վարչութեան, որը թէև սկզբունքով ընդունում է այդ տեսակ սենեակների կարևորութիւնը, սակայն յայտնի չէ, թէ երբ գործի կը ձեռնարկէ։ Մինչև այժմ էկսկուրսանտները քաղաքային տուրք չէին տալիս։ Այս տարվանից որոշված է 3 օրից աւելի մնացող ամեն մի էկսկուրսանտից 50 կօպ. վերցնել։ Տարեկան մօտաւորապէս պիտի ստացվի 6000 ր.։ Երևի վերջ ի վերջոյ քաղաքը կը շինէ վերոյիշեալ կազարմաները և ծախսը ժամանակի ընթացքում կը ծածկէ էկսկուրսիաներից ստացված եկամուտից։ Իսկ առ այժմ, մեր կարծիքով, քաղաքից դուրս կարելի էր վրաններ զարնել էկսկուրսանտների համար։

Ի վերջոյ չենք կարող չը յայտնել, թէ մեզ համար տարօրինակ է, որ ամենքը հետաքրքրվում են Ղրիմի բնութիւնով։ Այսքան խմբեր գնում գալիս են, շատ տեղերի դպրոցներ մինչև անգամ ամեն տարի դէպի Ղրիմ կատարում են ճանապարհորդութիւններ, բայց հայոց դպրոցների աշակերտների դեռ չենք պատահել։ Խօսել էկսկուրսիաների նշանակութեան մասին՝ կարծեմ աւելորդ է։

Յար. Խաչատրեան

Ի՞ՆՉ Է ՆՇԱՆԱԿՈՒՄ «ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ»

Մի քանի շաբաթ սրանից առաջ «Մշակի» խմբագրութիւնը ստացել էր իր մի թղթակցից մի գրութիւն, որի մէջ կային պատասխանատու կէտեր տեղական անձնաւորութիւնների վերաբերութեամբ։

Մենք չը գիտէինք տպել թէ չը տպել այդ թղթակցութիւնը։

Հաւատում էինք թղթակցին, բայց ինքը բովանդակութիւնը կրում էր պատասխանատու բնաւորութիւն թէ թղթակցի և թէ խմբագրութեան համար։

Յետաձգեցինք մի քանի օր։

Բայց նիւթը պահանջում էր որևէ կարգադրութիւն։ Թղթակիցը հեռու էր, Երևանում։ Նրա հետ անմիջապէս խօսել չէր կարելի։ Ի՞նչ անել։

— Եթէ թղթակիցը գրել է, ուրեմն, նա երաշխաւոր է գրածի վերաբերութեամբ,— վճռեցինք մենք և մի քանի կրճատումներով նիւթը յանձնեցինք տպարանին։

Հանգամանքները այնպէս բերին, որ հէնց նոյն երեկոյեան ես հանդիպեցի թղթակցին։ Նա եկել էր Երևանից։ Մենք հանդիպեցինք Կ. Հ. Բ. Ընկերութեան դահլիճում կօնցերտի ժամանակ։

— Ինչո՞ւ իմ թղթակցութիւնը չէ տպվում,— հարցրեց թղթակիցը։

— Որովհետև նա պատասխանատու բնաւորութիւն էր կրում, ուստի և յետաձգվում էր։

— Ես վերցնում եմ ինձ վրա բոլոր պատասխանատուութիւնը, — յայտնեց թղթակիցը։

— Ես շատ ուրախ եմ ձեր այդ յայտարարութեան համար, ասացի ես. թղթակցութիւնը ես տուել եմ տպագրութեան, բայց տատանվում էի տպել չը տպելու մասին։

Թղթակիցը դարձեալ ապահովացրեց, և աւելացրեց, որ նա նոյնիսկ պատրաստ է ստորագրել իր գրածը։ Մենք բաժանվեցինք։

Թղթակցի այդ յայտարարութիւնը շատ հաճելի և գեղեցիկ տպաւորութիւն թողեց։

Մեր ենթադրութիւնը, որ նա իր վրա կը վերցնէր պատասխանատուութիւնը, արդարանում էր հոյակապ կերպով

— Ես վերցնում եմ ինձ վրա բոլոր պատասխանատուութիւնը։

Պարզ է և հասկանալի։

Բայց բանից դուրս է գալիս, որ այդ պարզ և հասկանալի յայտարարութիւնը բոլորովին պարզ և հասկանալի չէ եղել թղթակցի համար։

Եւ ահա ինչպէս։

Թղթակցութիւնը լոյս տեսնելուց յետոյ մենք ստանում ենք հեռագրական պահանջ՝ յայտնելու թղթակցի անունը։ Մենք անշուշտ իսկոյն կարող էինք յայտնել անունը, որովհետև ունէինք թղթակցի յայտարարութիւնը պատասխանատուութեան մասին, բայց իսկոյն չը պատասխանեցինք, սպասելով որ կը ստանանք հեռագրողներից հերքում լրագրի մէջ տպելու համար։ Եւ ուրեմն բանը չի հասնի դատարանի։

Բայց նամակ չեկաւ, իսկ հեռագիրը կրկնվեց։

Մենք այն ժամանակ յայտնեցինք թղթակցի անունը։

Բայց հէնց այդտեղից «պարզ և հասկանալին» դադարում է թղթակցի համար դառնալ պարզ և հասկանալի։

Նա չէ ուզում պատասխանատու լինել դատարանի առաջ և գանգատվում է, թէ ինչու նա է դարձել պատասխանատուն և ոչ խմբագրութիւնը։

Իսկ ինչ էին նշանակում այն բառերը թէ՝ «պատասխանատուութիւնը ինձ վրա եմ վերցնում»։

Միթէ դա միայն մի ֆրազ էր առանց բովանդակութեան կամ նրան պէտք է հասկանալ բոլորովին հակառակ իմաստով։

«Մշակի» խմբագրութիւնը շատ անգամ է դատարան գնացել իր տպած թղթակցութիւնների պատճառով և կրել է զրկանքներ։ Ներկայումս էլ նա մի քանի տուգանքների տակ է գտնվում և մի ամսվայ բանտարկութեան սպառնալիքի ծանրութեան տակ։ Բայց նա առաջին անգամն է լսում, որ թղթակիցը պատասխանատուութիւնը իր վրա վերցնելուց յետոյ դեռ կշտամբի խմբագրութեանը թէ, ինչու խմբագիրը չէ կանչված դատարան։

Այս բոլորը մենք չէինք պատմի մեր ընթերցողներին, եթէ մեր յիշված թղթակիցը ինքը չէր դնի այդ հարցը հրապարակի վրա և չէր յայտնի իր անտեղի և անարդար կշտամբանքները «Մշակի» խմբագրութեան դէմ։

«Սուրհանդակի» № 102-ում Մուշեղ Բագրատունին դուրս է գալիս իր լիակատար ստորագրութեամբ մոլորեցնելու ում կարող է և առ միշտ ստի տակ տալու այն տպաւորութիւնը, որ նա թողել էր «պատասխանատուութիւնը ինձ վրա եմ վերցնում» խօսքերով։

Որքան մեծ սխալ է գործել Մ. Բագրատունին այդ յօդուածը տպելով։ Նա վայր է գցում իր պաշտպանութեան գործը։ Նա դիմում է այնպիսի խղճուկ ֆրազների, որոնք վարկաբեկ են անում իր դիրքը։

Ձեզ ենք դիմում, պ. Բագրատունի։

Եթէ դուք արդար էք, եթէ ձեր գրածները ճշմարտութիւն են, գնացէք համարձակ դատարան։

Մենք հաւատացած ենք, որ կը գտնվեն փաստաբաններ, որոնք ձրիաբար կը պաշտպանեն ձեզ, կամ մեծ զիջումներով։ Եթէ

ծախք կը պահանջվի՝ խմբագրութիւնը կը վերցնի իր վրա այդ ծախքը։

Բայց այնքան կարևոր չէ փաստաբանը, որքան վկաները․ վճռական դերը դրանց է պատկանում։ Եթէ նրանք ապացուցեցին ձեր սատծները, այն ժամանակ դուք կարգդարանք անպայման։

Եթէ նոյնիսկ դատապարտվէք ձևական պատճառներով, բայց ճշմարտութիւնը ձեր կողմը լինի—դուք բարոյապէս տարած կը լինէք յաղթութիւն, ինչպէս տարել են այդպիսի յաղթութիւններ շատ․ գրական գործողներ։

Մի նկատողութիւն էլ Մուշեղ Բագրատունուն դատի հրաւիրողներին։ Պարոններ, կայ մի ձև, որ աւելի հեշտութեամբ վերջացնում է․ ծագած թիւրիմացութիւնը։ Գրեցէք հերքում թղթակցութեան դէմ և դրանով դէն մղեցէք զրպարտութիւնը, եթէ այդպիսին եղել է։ Դատարանին կարելի էր դիմել, եթէ գրական ճանապարհով սպառվել է արդարութիւնը պարզելու միջոցը։

Ա. Բ.

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

(Հեռագրով)

Պետերբուրգ, 7 մայիսի

Արևմտեան վեց նահանգներում զեմստվօ մտցնելու խնդիրը

Մինիստրների խորհրդի նախագահը մատնանշում է, որ մինչև այժմ, չը նայած կառավարութեան մի շարք որոշումներին և ծրագիրներին, զեմստվային կանոնադրութիւնը չը տարածվեց արևմտեան երկրի վրա, սոսկ այն պատճառով, որ բոլոր ծագող մտադրութիւնները հաւատ չէին ընծայում, թէ ռուսական պետական սկզբունքները բաւականաչափ կը պաշտպանվեն տեղական բազմացեղ ազգեցութիւնների յարձակումից։ Ներկայ հարցի մշակութեան համար մերձաւոր առիթ հանդիսացաւ երկրում ընտրողական ժողովներ հաստատելու անհրաժեշտութիւնը, որոնք կը ներկայանան իբրև ընտրողական կոլլեգներ Պետական Խորհրդի անդամների ընտրութեան համար։ Այդ հարցի մշակութեան ժամանակ կառավարութիւնը ընդհարվեց երկու հոսանքների հետ․ մինը, ըստ երևոյթին, բնական ու արդարացի, հիմնված է այն ենթադրութեան վրա՝ թէ երբ մի անգամ հնարաւոր համարվեց տեղական տնտեսական գործունէութեան թիքեր տեղական տարրերին, ապա ուրեմն չէ կարելի այդ տարրերին ընդունել՝ իբրև վտանգաւոր․ ամեն մի ճնշում նրանց վերաբերութեամբ առիթ կը ծառայէր բորբոքելու հինաւուրց ազգային թշնամութիւնը լեհ և ռուս ժողովուրդների միջև։ Այդ թէօրիայով միակ ընդունելին այն է, որ պէտք է պաշտպանել պետականութիւնը և առանձին ցեղական խմբակները համեմատական ներկայացուցչութեամբ, որովհետև աւելի ուժեղ խմբակները կը կլանէին ժանր ազգութիւններին։ Սակայն կառավարութիւնը գտնում է, որ զեմստվային գաղափարը պէտք է ենթարկել պետականութեան գաղափարին։ Կառավարութիւնը գիտակցում է, որ անհրաժեշտ է արևմտեան երկրներում զեմստվօ մտցնել, անհրաժեշտ է տեղական ինքնագործունէութիւն ստեղծել։ Բայց միևնոյն ժամանակ պատմական պատճառները ստիպում են դնել պետական այնպիսի սահմաններ, որոնք ընդունակ կը լինեն պաշտպանել ռուս տարրը, որ այլապէս կը ճնշվի և կը կործանվի։ Այստեղից էլ բղխում է ազգային կուրիաներ հաստատելու անհրաժեշտութիւնը, սակայն այդ կուրիաները պէտք է լինեն միայն ընտրողական։

Վերջացնելով իր երկար բացատրութիւնները, Ստոլիպինն ասում է․ «Ես չէի կամենայ իջնել այս ամբիոնից՝ առանց ընդգծելու մի աւելորդ անգամ ևս, որ կառավարական օրինագծի նպատակը չէ կայանում արևմտեան երկրի լեհերի իրաւունքները ճնշելու մէջ, այլ ռուսների իրաւունքները պաշտպանելու մէջ։ Օրինագիծը տալիս է օրինական ներկայացուցչութիւն տեղական ազգաբնակութեան բոլոր խաւերին, բոլոր շահերին։ Նա միայն սահման է դնում յետադաս ցեղական և քաղաքական բազմադարեան կուռին, պաշտպանելով ռուսական շահերը։ Ես կտրականապէս ի կործանումն շատերի պատրանքների և յոյսերի, յայտարարում եմ, որ արևմտեան երկիրը եղել է և կը լինի ռուսական երկիր ընդմիշտ և յաւիտեան»։ (Բուռն ծափահարութիւն աջից և կենտրոնից)։

Յայտարարվում է ընդմիջում, որի ժամանակ աջակողմեաններից և նացիօնալիստներից շատերը մօտենում են Ստոլիպինին և սեղմում են նրա ձեռքը։

Ընդմիջումից յետոյ Բօգդանօվը ռուս նացիօնալիստների անունից յայտնում է, որ ֆրակցիան կը պաշտպանէ կառավարական օրինագիծը, առաջարկելով սահմանափակել լեհերի մի քանի իրաւունքները։

Կոմս Ուվարօվը մատնանշում է, որ օրինագծի նպատակն է հեռացնել Պետական Խորհրդից այն ինն լեհերին, որոնց կամենում են փոխարինել ռուսներով։ Կողմնակից լինելով զեմստվային կանոնադրութիւնը ամբողջովին հանուր Ռուսաստանի վրա տարածելուն, հռետորը առաջարկում է մերժել յօդուածային ընթերցումը (ծափեր ձախից, սուլոց աջից)։

Գօլօվինը մատնանշում է, որ օրինագիծը իր հիմունքում չէ պատասխանում Բարձրագոյն կամքին, որ արտայայտված է նոյն 17-ի մանիֆէստի և կոմս Վիտտէի զեկուցագրի մէջ, որ արժանացաւ Բարձրագոյն մակագրութեան՝ «ընդունել ի ղեկավարութիւն»։ Կառավարութիւնը ամենից առաջ պէտք է բուժէ ինքն իրան․ այն ժամանակ նա շղկապ կը հաստատէ հասարակութեան հետ և զեմստվային հաստատութիւնները կը դառնան նրա գործունեայ աշխատակիցները։ Կադէտները ձայն կը տան յօդուածային ընթերցման դէմ (ծափեր ձախից)։

Օվեճկինն ասում է, որ լեհերը չեն ուզում կառավարութեան առաջարկած զեմստվօն և հաստատապէս հաւատում են, որ ռուս ժողովրդի պետական հոտառութիւնը թոյլ չի տայ ոչնչացնել մի ժողովրդի, որ էն գլխից ապացուցել է իր raison-d'être-ը (ծափեր ձախից)։

Բուլատ, Բօգիյեվը քննադատում են կառավարական օրինագիծն ու Ստոլիպինի ճառը և ընդգծում են, որ կառավարութիւնը շարունակում է իր՝ այլազգիներին հալածելու քաղաքականութիւնը։

Գլեբօվ 2-րդ, Լադօմիրսկին, Մարկօվը, կոմս Բօբրինսկի 2-րդ ևռանդով պաշտպանում են կառավարական օրինագիծը։

Որոշվում է դադարեցնել հռետորների ցուցակագրութիւնը։ Գրվել են խօսելու 105 հռետորներ։

(Հ. Գ.)

(Կը շարունակվի)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Փարիզի Լիոնէ բանկից Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը շուտով կը ստանայ 3 միլիօն փոխառութեան ամբողջ գումարը, չը սպասելով պայմանագրի լրացման։

◆ Հարկաւոր ենք համարում յայտնել, որ Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութեան ընտրութեան համար թեմական պատուիրակների ընտրութիւնը Վրաստանի թեմի հայոց բոլոր եկեղեցիներում նշանակված է մայիսի 23-ին։

◆ Հայոց Դրամատիկական Ընկ. անդամների ընդհանուր ժողովը կարելի չեղաւ կայացնել անդամների հարկաւոր թւի բացակայութեան պատճառով։ Ժողովը կը կայանայ առաջիկայ կիրակի, մայիսի 16-ին։

◆ Թիֆլիսի առևտրական բանկի վարչութիւնը, ի պատասխան կովկասեան հաւմալսարանի կովկասեան կոմիտէտի դիմումի, պատասխանեց հետևեալ նամակով․ «Պատիւ ունենք յայտնել, որ 1907 թ. ապրիլի 29-ին բանկի բաժնետէրերի ընդհանուր ժողովը որոշեց 30,000 ռուբլի յատկացնել պօլիտեխնիկումի օգտին, ըստ որում փողերը տալ միայն նրանից յետոյ, երբ կը ստացվի Բարձրագոյն հաճութիւն Թիֆլիսում պօլիտեխնիկում բանալու համար, որի մասին բանկիս վարչութիւնը տեղեկացրեց գլխաւոր կոմիտէտին նոյն տարվայ մայիսի 19-ին»։

◆ Թիֆլիսի նահանգապետի թոյլտւութեամբ մայիսի 14-ին կը գումարվի Թիֆլիսի նահանգի ազնուականութիւնը՝ Կախէթի երկաթուղագծի․ հարցի քննութեան համար։

◆ Երէկ վերադարձաւ Սղնախից Վրաստանի էկզարխ Իննօկէնտի արքեպիսկոպոսը։

◆ Մայիսի 7-ին իշխանութեան կարգադրութեամբ Թիֆլիսում կալանաւորվեց քաղ. դումայի ձայնաւոր Ալ. Զարադարին։

◆ Թէև միջոցներ են ձեռք առնված Սղնախի գաւառում երևացած մորեխը ոչնչացնելու համար, բայց և այնպէս այդ կենդանիների թիւը հետզհետէ աւելանում է յիշեալ գաւառում, որով անհրաժեշտութիւն է ներկայանում կտրուկ և նոր միջոցներով վերջ տալ ժողովրդական այդ չարիքին։

◆ Առաջիկայ կիրակի, մայիսի 16-ին, Վիէննայում, Մխիթարեան եկեղեցում պէտք է կատարվի Մխիթարեան Ուխտի աբբահայր Գրիգորիս վարդապետ Գովրիկեանի եպիսկոպոսական օծումը։ Աբբահայրը օծվում է իբրև արքեպիսկոպոս Մծբնայ։

◆ Մենք ստացանք «Գրականութիւն և կեանք» անունով շաբաթաթերթի № 1-ը, որի մէջ յայտնված է, թէ առաջիկայ յուլիսի 5-ին Վիէննայում տօնվելու է Գրիգոր Բալասանեանի գրական գործունէութեան 20-ամեայ յօբելեանը։ Վիէննայում կազմված է մի յանձնաժողով, որի նախագահն է Ե. Դուրեան, իսկ գանձապահը հ. Ներսէս Ակինեան վարդապետը։ Շաբաթաթերթի այդ համարում տպված է և Գ. Բալասանեանի լուսանկարը։

◆ Յովնանեան օրիորդական դպրոցի վերջին (VII) դասարանի աւարտական քննութիւնները սկսվեցին մայիսի 10-ին։

◆ Եղիսաբէթ Բարայեանը, որ ունի 5 մանր զաւակներ, կամենում է ութ տարեկան աղջկան որդեգրել տալ անզաւակ ընտանիքներից մէկում։ Կինը այրի է և չէ կարողանում բոլորին խնամել ու պահպանել։ Հասցէն՝ 2-й Тумановскій пер. д. Бичіашвили, № 20.

◆ Տօնոյեան ընտանիքը եկած լինելով Բագուից երեք ամիս առաջ, կին և երեխայ, Թիֆլիսում մնացել են առանց ապրուստի։ Ընտանիքի հայրը ներկայումս բանտարկված է Երևանում։ Կինը ուզում է վերադառնալ դարձեալ Բագու, բայց ոչ մի միջոց չունի։ Բարերարների ուշադրութիւնն ենք հրաւիրում այս թշուառների վրա։ Հասցէն՝ Կրասնօգօրսկի փողոց, տուն Ազատօվի, № 9։

◆ Մայիսի 1-ին խաղացված 200,000 ռուբլին տարել է Օդեսայի «Պետերբուրգսկայա» հիւրանոցի սպասաւորներից մինը։

◆ Բագուի քաղաքագլուխը թոյլատրել է Խաչատուր Զանումեանին հրատարակել Բագու քաղաքում ռուսերէն երկշաբաթաթերթ «Бакинскій Конторщикъ» անունով։

◆ Կիրակի օր, մայիսի 9-ին կայացաւ Զուբալօվի Ժողովրդական Տանը՝ ժողովրդական ներկայացումներ կազմակերպող ռուսական սեկցիայի անդամների ընդհանուր ժողովը նախագահութեամբ փաստաբան Զմչկեանի։ Սեկցիայի 62 անդամներից ներկայ էին 50 հոգի։

Վերջին թատրոնական սեզօնի հաշուետւութիւնից երևում է, որ սեկցիան սեզօնի ընթացքում տուել է 51 ներկայացում, որոնցից 34-ը ժողովրդական։ Մուտք եղել է 9512 ր. 09 կ., ծախք՝ 8760 ր. 67 կ.։

Սեկցիայի վարչութեան նախագահ ընտրված է փաստաբան Բուկշտէյնը, իսկ վարչութեան անդամներ՝ Սօկօլսկի, Զագինեաեվ, Մասլէննօվա, Զալենկօվա, Գալիշևսկայա և Օսիպօվա․ իսկ ռէժիսօրական մասի համար ընտրված են՝ Կօմեակօվ, Ձվանդա, Պիտօեվ և Իսաեվ։

◆ Մայիսի 9 ին ոստիկանութիւնը տեղեկութիւն ստացաւ, որ յայտնի տէրրօրիստ և ոճրագործ Արշակը թագնվում է Բեթղեհեմի սարի վրա։ 4-րդ քաղաքամասի պրիստաւը, ոստիկանական ուրիշ պաշտօնեաների հետ, ձերբակալեց մի քանի մարդու, որոնց մէջ երևան հանվեց վաղուց ի վեր փնտռվող Նոր-Բայազէտի բնակիչ Արշակ Նիկողոսեան Լալօյեան, 22 տարեկան, առանց որոշակի պարապմունքների և բնակավայրի, որը 1909 թ. Ռուսսկայա փողոցում, Շահշմէլօվի զինատանը սպանեց Պատարձէուլի գիւղի բնակիչ Իոսիֆ Միխայլօվիչ Ցօցխաշվիլիին, որից յետոյ թագնվեց, որպիսի յանցանք կատարելու մէջ նա խոստովանվեց։ Բացի դրանից նա մեղադրվում է և ուրիշ ոճիրներ կատարելու և գինուորագրութիւնից խուսափելու մէջ։

◆ Ժամանակաւոր գեն.-նահանգապետի որոշմամբ մայիսի 7-ից Ղուլալի գիւղի բնակիչ (Ղազախի գաւառ) Ղազար Մակեանը առանց թոյլտւութեան «վինտօվկա» սիստեմի հրացան պահելու համար տուգանվում է 1000 ռուբլով, իսկ չը վճարելու դէպքում 3 ամիս բանտարկութեան։

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՑ

◆ Կիլիկիայի կաթողիկոսը մի շրջաբերական է հրատարակել, որով ապրիլ ամսի 1-ը սահմանել է որպէս ազգային տօն և պատուիրել է իր իրաւասութեանը ենթարկվող բոլոր թեմերին՝ այսուհետև ապրիլի 1-ին, եթէ կիրակի է, հանդիսաւոր պատարագ և հոգեհանգիստ կատարել կիլիկեան հայոց բոլոր եկեղեցիներում՝ ի յիշատակ 1909 թ. ապրիլի 1-ի կիլիկեան անլուր կոտորածի՝ և այդ օրն անցկացնել եկեղեցիների վարչական մարմինների տնօրինութեամբ։ Իսկ եթէ ապրիլի 1-ը լուր օր պատահի, այդ դէպքում այդ տօնը պիտի կատարվի ապրիլի 1-ին անմիջապէս յաջորդող առաջին կիրակի օրը։ Ինչպէս հաղորդում են Ադանայից Կ. Պոլսի «Արևելք» լրագրին, այս տարի ապրիլի 1-ը լուր օր լինելով նոյն ամսի 4-ին, կիրակի, Ադանայի մայր եկեղեցում, ներկայութեամբ և նախագահութեամբ Սահակ կաթողիկոսի, կատարվել է հանդիսաւոր պատարագ և հոգեհանգիստ ի յիշատակ կիլիկեան հայ նահատակների։ Եկեղեցում, որ լիքն էր երկսեռ խուռն բազմութեամբ, օրվայ պատշաճի մի քարոզ է խօսել կաթողիկոսը՝ բնաբան ընդունելով «Որք ննջեցինն կորեամն արդիւք»։ Եկեղեցում ներկայ են եղել Ադանայի որբանոցի որբերը, իսկ երգեցիկ խումբը հագին ունեցել է սև շապիկներ՝ ի նշան սգի։

◆ Երուսաղէմի հայոց ս. Յակոբի վանքին պատկանող մի ընդարձակ հողաբաժին, որ գտնվում է Կ. Պոլսի արուարձաններից մէկի՝ Եդի-Կուլէի շրջակայքում և արժէ 60—70,000 օսմ. ոսկի, վերջերս թիւրք կառավարութեան կողմից գրաւվել է որպէս անժառանգ կալուած, որովհետև այդ ընդարձակ տարածութիւնը պետական մատեաններում արձանագրված է եղել Յակոբ Զէփիթեան անունով, մինչդեռ այդպիսի անձնաւորութիւն գոյութիւն չունի իրապէս։ Այս խնդրի առիթով Դուրեան պատրիարքը ապրիլի 17-ին այցելել է օսմ. արդարադատութեան մինիստրին և անձամբ տուել այդ խնդրի առիթով պէտք եղած բացատրութիւնները, յոյս յայտնելով որ կալուածքը կը վերադարձվի ըստ պատկանելոյն։

◆ Արդէն յայտնի է մեր ընթերցողներին, թէ վերջերս ինչ շահատակութիւններ բեմ դարձաւ Վանի ծովակի կղզիներից մէկի՝ Ախթամար կղզու կաթողիկոսանիստ վանքը։ Այժմ նոյն ծովակի մի ուրիշ կղզու՝ Լիմի վանքի միաբաններն են իրանց վրա հրաւիրում ընդհանուր ուշադրութիւնը։ Բանն այն է, որ Լիմի միաբանութիւնն անցեալ տարի, միաձայն, իրան վանահայր էր ընտրել նոյն միաբանութեան անդամներից մէկին՝ Մակար վարդապետին, բայց պատշաճաւոր իշխանութիւնները ցարդ չէին վաւերացրել այդ ընտրութիւնը։ Այժմ նոյն վանքի միաբանութիւնը բաժանվել է երկու հատուածի, և նրանցից մին բողոքում է յիշեալ Մակար վարդապետի դէմ, յայտնելով որ նա իր ազգականներին ու բարեկամներին վանքն է հրաւիրել և շռայլ ծախսեր արել, որի հետևանքով մի շարք զեղծումներ են տեղի ունենում։ Բողոքողներն այս ամենը թւելուց յետոյ՝ խնդրում են պատշաճաւոր իշխանութիւններին չը հաստատել Մակար վարդապետին որպէս վանահայր Լիմի միաբանութեան։ Միաբանութեան միւս հատուածը բոլորովին հակառակ առարկութիւններ է անում բողոքողներին։ Մակար վարդապետը, ի նկատի ունենալով իր անուան շուրջը գործված այս ինտրիգները, թողել է Լիմը և փոխադրվել Վան՝ խնդրելով որ Կ. Պոլսի ազգ. պատրիարքարանը որևէ կարգադրութիւն անէ։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, մայիսի 9-ին, արքունական թատրոնում, ռուսաց դրամատիկական խումբը ներկայացրեց պատմական մի կօմեդիա «Բիրօն» անունով, հեղինակութիւն Ն. Բօրիսօվի։ Պիէսան պատկանում է ռուսաց արքունիքին 18-րդ դարի առաջին կիսում (1842 թ.), երբ ռուսաց կայսրութեան գործերի տնօրինողն և միակ ղեկավարն էր յայտնի բռնակալ Բօրօնը, որի դերը կատարում էր Սմիրնօվը։ Նրա աղջկայ՝ իշխանուհի Հեդվիգայի դերը կատարում էր Սօֆիա Զարուսկայան, իսկ ազգային ռուսական կուսակցութեան ներկայացուցիչ իշխան Իւրիյ Բօլավսկիի դերը խաղում էր Պոտեխատան։ Կոմս Օստերմանի դերը խաղում էր Մարտօվը։ Եւ այդ դերակատարները բոլոր այդ կենտրոնական տիպերը պատկերացրին պատմական մեծ ճշգուտութեամբ։ Առհասարակ, խումբը գրաւում է հասարակութեան համակրութիւնը իր լաւ ռեպերտուարով և լաւ խաղով։

—

Թաւրիզ, 29 ապրիլի

Ամսիս 22-ի հինգշաբթի գիշերը Լիլաւայի Հայկազեան-Թամարեան ուսումնարանի թատերասրահում տեղի ունեցաւ մի ներկայացում ի նպաստ Թաւրիզի Հայուհեաց Միաց. Ընկերութեան։ Խաղացին Նայդենօվի «Վանիւշինի զաւակները»։ Խաղը միջակ էր և բովանդակութիւնը հետաքրքրական։ Չը նայած տեղերի գները շատ թանգ էին, բայց նորից թատրոնը լիքն էր հանդիսականներով։ Արդիւնքը բաւարար է համարվում։

Հ.

ՄԱՄՈՒԼ

Հանգուցեալ Արփիար Արփիարեանի գլուխ գործոցի՝ «Կարմիր ժամուցի», որ առանձին գրքով լոյս տեսաւ Բօլգարիայում, վերջերս, օսմ. կառավարութեան կարգադրութեամբ, մուտքը Թիւրքիա՝ արգելվել է։ Ահա ինչ է գրում այդ առիթով Կ. Պոլսում հրատարակվող «Կռունկ» քաղաքական-երգիծական շաբաթաթերթը.

Կառավարութիւնը կերևայ թէ ուրիշ աւելի կարևոր գործեր չունի, որ ելեր արգիլեր է Արփիար Արփիարեանի գլուխ գործոցին Թիւրքիա մուտքն ու վաճառումը։

Նշանաւոր է մէջտեղ դրուած պատճառաբանութիւնը․—իբր թէ այդ գործը Մեծ Հայաստանի մը կազմութեան գաղափարը կը քաջալերէ եղեր։

Բայց «Կարմիր Ժամուցը», զոր բազմաթիւ անգամներ կարդացած ենք ու երբեք չպիտի մոռնանք՝ իբր մեր գրականութեան կատարեալ ու հոյակապ գործերէն մէկը, ոչինչ ունի անջատողական միտումներու ծառայող։ Հարազատ հոգեբանութիւնն է անիկա հայկական արիւնալի իրականութեան մէկ մութ ժամանակամիջոցին, որ այլ ևս կորսնցուցած է ամեն այժմէութիւն և պատմութեան միայն կը պատկանի։

Հալածել այդ գործը՝ կը նշանակէ աւելի տարածել զայն։ Համիդեան վարչութիւնը երբեք չօգտուեցաւ այս տեսակ ճշմարտութիւններէ, և արդիւնքը միշտ իր հետապնդածին հակառակը եղաւ։ Գոնէ ներկայ սահմանադրական կառավարութիւնը աւելի իմաստուն ըլլալու չէ՞ր այս տեսակէտով։

Բացարձակ անմտութիւն է այսօր ենթադրել, թէ հայը տակաւին կրնայ անջատողական գաղափարներ սնուցանել, կամ այդ տեսակ միտումներու մղուիլ զուտ գրական հրաշակերտի մը ընթերցմամբ։ Տիրող ցեղի մը մականին տակ երբ այսպէս իրար կուտէ, ապահովաբար՝ ինք իր գլխուն մնացած ատենը՝ տաքին չանցած՝ ինքզինքը պիտի փճացնէր։ Ո՞ւր է ուրեմն իր շահը անջատման մէջ։

Կառավարութիւնը թող պարապ տեղը ֆեհֆեհ չընէ․ ամենէն անխարդախ, նոյն իսկ թիւրքէն ալ անխարդախ օսմանցին միշտ հայը պիտի մնայ այս երկրին մէջ։ Ուրիշ ճար չունի։ Կիլիկիոյ ջարդին պէս զարհուրելի ոճիր մը անգամ չկրցաւ խախտել իր օսմանցիութեան զգացումները, ուր մնաց գրական անմեղ գործ մը։

Արդէն եթէ գիրէն ազդուելու ըլլար, հայը շատոնց մարդ եղած էր։

Ո՞վ է արդեօք այն հին ռէժիմի մնացորդ ժուռնալջին, որ Արփիարի գլուխ գործոցը այդպէս ծուռ մեկներ է կառավարութեան առջև։ Տարակոյս չկայ որ հայ է…

Միշտ հին պատմութիւնը։ Երբեմնի բռնակալութիւնն ալ այսպէս սկսաւ․ դարձեալ հայեր էին, որ խրամատներ բացին իրենց իսկ ազգին ու կառավարութեան միջև, ծնունդ տալով աղէտալի արդիւնքի մը, որ այնքան արիւնոտ էջեր աւելցուց պատմութեան և այնքան ալ ահաւոր հարուած մը տուաւ մեր բազմաչարչար ազգին։

Պիտի քաջալերուի՞ն նորէն այդ տեսակ սրիկաներ…

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ժընև, 26 ապրիլի

Իբրև մէկը Եւրոպայի հայ ուսանողներից, պարտ եմ համարում թեթևակի կերպով ծանօթացնել հայ հասարակութեանը վերջերս կազմալուծված Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութեան անցեալ գործունէութեան հետ, և մասնաւորապէս, թէ ինչ պայմաններում նա կազմալուծվեց։

Տասնեակ տարուց աւել էր, ինչ Եւրոպայում կազմակերպվել էր Եւր. Հայ Ուս. Միութիւնը։ Այդ տարիների շրջանում, շնորհիւ իր բեղմնաւոր գործունէութեան (գրքերի, քարտէզների հրատարակութեան և այլ ձեռնարկների), հայկական նորագոյն պատմութեան մէջ իր որոշ տեղը ունի գրաւած։ Եթէ թերթելու լինենք այդ միութեան գործունէութեան արձանագրութիւնները, նրա «Նամակ-շրջաբերականները», ուղղված՝ հայ ուսանողութեան, կը գտնենք, որ նա իր գործունէութեամբ գլխաւորապէս յենված է եղել «Հայկական հարցի» շուրջը, որը և իբրև հիմք իր գործունէութեան՝ դրել է իր ծրագրի 4-րդ կէտում․ «Հրատարակել հայոց հարցին նպաստող ինքնուրոյն և թարգմանական գրքեր հայերէն լեզուով, նոյնպէս և օտար լեզուներով, եթէ կարելի լինի»։ Իսկ 28-րդ յօդուածի Ա. Բ. և Դ. կէտերում, նոյն հարցի շուրջը կազմակերպել՝ կօնֆէրանսներ Եւրոպայի զանազան քաղաքներում, ուղարկել ներկայացուցիչներ և գրաւոր պրօպագանդ մղել՝ եւրոպական մամուլի մէջ։

Վերջին տարիներում, Եւրոպայի ուսանողութեան մէջ առաջ են գալիս տարբեր ուղղութիւններ, գաղափարներ․ և այնպիսիները, որոնք միութեան դրօշի տակ՝ նրա բռնած ուղղութեամբ գործելու դէմ են, թողնում և հեռանում են դեռ 1905 թ. Բեռնի համագումարից․ և մի յայտարարագրով բացատրում են իրանց բռնած դիրքը դէպի Եւր. Հայ Ուսանող. Միութիւնը, ի լուր ընդհանուր ուսանողութեան։

Միութիւնը շարունակվում է մինչև 1910 թ.։ Սակայն միութեան լիազօր կոմիտէն, նկատելով որ միութեան անդամակցողների կողմից ոչ էնտուզիազմ կայ դէպի գործ՝ բացակայում է, բացակայում են և միութեան նպատակները և որպէսզի միութեան ճակատագիրը վերջնականապէս որոշվի, նա իր շրջաբերական նամակներով դիմում է Եւրոպայի ուսանողական քաղաքները՝ (որտեղ հայ ուսանողներ կան) հրաւիրելով համագումարի՝ որոշելու միութեան բաղդը։ Բայց զաւօք սրտի պէտք է արձանագրել, որ լիազօր կոմիտէի ուղղած շրջաբերականները մնում են ուսանողութեան մեծամասնութեան կողմից անպատասխան, իսկ փոքրամասնութեան կողմից առաջարկվել էր կազմալուծել միութիւնը։ Փակագծի մէջ պէտք է նկատել, որ այդ փոքրամասնութեան ներկայացուցիչները կային վերջին համագումարին, որ կայացաւ այս տարվայ յունվարի 2-ին։

1909 թ. Ժընևի մի քանի ուսանողներ միտք են յղանում իրագործելու Եւ. Հ. Ուս. Միութեան համագումարը․ բաղդի բերմամբ լիազօր կոմիտէի անդամներից մէկը եկած է լինում Ժընև. նրա հետ խորհրդակցելուց յետոյ, ուսանողները դիմում են միութեան նախագահին, որ բացակայում էր տեղից, և հարցնում նրա կարծիքը։ Նախագահը, համամիտ լինելով այդպիսի մի ձեռնարկի, գրում է երկրորդ շրջաբերականը և ուղարկում Ժընև դիմող ուսանողներին, որ աշխատեն լիազօր կոմիտէի անունից՝ համագումարը կայացնել, որտեղ կարելի լինի որոշել միութեան բաղդը և տնօրինել նրա գոյքը։

Այստեղ փոքրամասնութիւն կազմողները կարող են առարկել և առարկում են, թէ ինչ իրաւունքով լիազօր կոմիտէի մի անդամը կամ երկուսը շրջաբերական են ուղղում և համագումար կանչում և դեռ իրանք էլ բացակայում են համագումարից։

Սակայն եթէ մեր փոքրամասնականները մի քիչ սառնասրտութեամբ վերաբերվէին խնդրին և մի քիչ էլ հաւակնոտութեան նրբութիւն ունենային, այն ժամանակ նրանք չէին պնդի կանոնաւորութեան դէմ և տեղի էլ չէին տայ «փոքրամասնութիւն» բառի ժառանգը հանդիսանալու։

Խնդիրը պարզ լինելու համար, հարկաւոր էր ըմբռնել մի մաքուր ճշմարտութիւն․ այդ այն է, որ միութիւնը չունէր անդամներ, չունէր և դրամական որևէ մուտք․ իսկ գործունէութեան մասին աւելորդ է խօսելը, որովհետև միութիւն չը կար։

Միութեան անունը պահում էր լիազօր կոմիտէն․ սակայն, ըստ օրինի, նա էլ գոյութիւն չունէր, որովհետև 5 անդամներից 3-ը հրաժարված և հեռացած են Եւրոպայից, իսկ մնացած երկուսից միայն մէկն էր Եւրոպայում, իսկ միւսը՝ ժամանակով վերադարձած և կրկին հեռացած։ Եթէ հաշւենք, որ նա գոյութիւն ունէր, ունէր միայն յանձին մի անդամի և նախագահի, որոնք պիտի կազմէին Եւ. Հ. Ուս. Միութեան լիազօր կոմիտէն և իրաւունք ունենային անել այն, ինչ որ անելու էր 5 հոգուց բաղկացած մարմինը։

Այս այսպէս լինելուց յետոյ, էլ ինչ բողոք կարող է տեղի ունենալ ուսանողութեան մէջ և այն էլ այն ուսանողութեան, որը շատ քիչ է հետաքրքրվել միութեան գործերով, ինչպէս մենք կը տեսնենք գրութեանս վերջում, և պնդել, թէ համագումար հրաւիրողը լիազօր մարմին չէ։

Թէ ինչո՞ւ էր բացակայում համագումարից լիազօր մարմինը։

Համագումարում ևս յայտարարվեց, որ լ. մ. վերջին անդամն ևս հեռացել է Եւրոպայից, իսկ նախագահը հօ հեռու է ու հիւանդ․ դրանց փոխարէն բաւական է նրանց համաձայնութիւնը և իրանց տեղ որևէ ուրիշ մէկը, որը կարողանար տալ այն բոլոր տեղեկութիւնները, ինչ որ հարկաւոր էին համագումարին․ և այդ էլ կար իր կարգադրութեամբ։ Բացակայում էր միայն փոքրամասնականների համար պաշտօնական որևէ գրութիւն լիազօր մարմնի կողմից՝ յանձնված այն ուսանողներին, որոնք սկսել են գործը։ Բայց այդ՝ մեր փոքրամասնականների կողմից՝ մենք համարում ենք «մաղի փաթաթան» և չինօվնիկական տրամաբանութիւն։

Ո՞ւր է կարգադիր յանձնաժողովը։

Նրանք երկրագնդի այս ու այն մասերում են՝ ... Եւրոպայից (դարձեալ հրաժարված)։ Այստեղ է ... միայն գանձապահուհին, որը հիւանդութեան պատճառով ... կրութիւնը ուղղեց համագումարին։

1910 թիւ յունվարի 2-ին գումարվելիք համագումարի շրջաբերականները պատրաստ են. սակայն միութեան թղթերի մէջ և ոչ մի խմբակի անուն և կամ անհատի հասցէներ։

Ամենայն բարեխղճութեամբ հաւաքվում է ուսանողական քաղաքներում եղած հայ ուսանողների հասցէները՝ հնարաւորութեան չափ, և ուղարկվում 17 քաղաքներ 25 խմբերի։

Ուղարկվում է նաև Բեռլինի ուսանողութեան (առանց կուսակցական խտրութեան), բայց ցաւելով միայն կարձանագրենք, որ այդ ուսանողութիւնը նոյն իսկ հաճութիւն չէ ունեցել համագումարի շրջաբերականը կարդալու, և այսօր ինչ-ինչ միտումներով բէզօլիւցիաներ են դուրս բերում իրանց ժողովներից և մասնաւոր նամակ շրջաբերականներով ու մամուլի միջոցով՝ օրինաւոր համարված համագումարին ապօրինի համարում։

Վերջացնելով բուն նպատակս, առաջ կը բերեմ համագումարի մի երկու որոշումները.

«1) Ի նկատի ունենալով միութեան անցեալ կեանքը, կանոնադրութիւնը և նախկին համագումարների կազմութիւնը, մենք գտնում ենք, որ սոյն համագումարը օրինական է տնօրինելու ընկերութեան վիճակը, եթէ նա ներկայացնում է հնարաւոր եղած մեծամասնութիւնն այն բոլոր խմբերի, որոնց ուղղվել է կոչը և որոնք արձագանք են տուել այդ կոչին։

«2) Համագումարը մանդատները ստուգելուց և վաւերացնելուց յետոյ, ա) գտնելով որ ուսանողական մարմինների թիւը 25-ից աւելի չէ, ինչպէս լիազօր կոմիտէն էլ յայտարարել է իր շրջաբերականում. բ) նկատելով նոյնպէս, որ Եւր. Հ. Ուս. Մ. նախկին համագումարները օրինական են համարվել, երբ ներկայ են եղել մարմինների պարզ մեծամասնութիւնը, այլ և ընդունելով որ այս երկրորդ անգամն է, որ կոչ է արված ուսանողական մարմիններին՝ համագումար կազմելու. գ) նկատելով որ մարմինների կէսից աւելին այժմ ներկայ է համագումարին, ինչպիսի որ տրամադրած է հրաւէր,—համագումարը համարում է իրան իրաւասու»։

Ապա մի քանի օր շարունակ միութեան վերակենդանացման և լուծման շուրջը տաք վիճաբանութիւններից յետոյ, անցնում է վեց կէտերից բաղկացած մի երկար բանաձև, որով յայտարարվում է միութիւնը լուծված։

Միութեան դրամականի և գոյքի մասին որոշվում է. կանխիկ դրամի $^3/_4$-ը տալ Տարօնի նորաբաց դպրոցներին, $^1/_4$-ը Եւրոպայում հրատարակվող «Ուսանող» ամսաթերթին։ Իսկ եղած գրքերը բաժանել ձրի բոլոր հայկական դպրոցներին և գրադարաններին։

Ինչպէս արդէն տեղեկացանք «Ազատամարտի» №№-ից, գումարը արդէն գործադրվել է համագումարի որոշումների համաձայն։

Ժընևի համալսարանի ուսանող՝
Մ. Այվազեան

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

8 մայիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Հողային բարեկարգութեան գլխաւոր վարչութեանը կից կազմված խորհրդակցութիւնը կոմս Իգնատիևի նախագահութեամբ Պետական Դումայի անդամների մասնակցութեամբ ցանկալի գտաւ հաստատել բարձրագոյն գիւղատնտեսական ինստիտուտ։

Երկաթուղային գործերի ատեանը բացատրեց, որ միջնակարգ և բարձր կրթական հաստատութիւնների աշակերտները կարող են կրթական էկսկուրսիաների համար ճանապարհորդել երկաթուղիներով և ջրային ու խճուղային ճանապարհներով, օգտվելով միայն երկաթուղիների վրա երրորդ կարգի տոմսակի արժէքի 75% զիջումով։

ՀԷԼՍԻՆԳՖՕՐՍ։ Սէյմը մերժեց դրամագլուխների և կուպոնների վրա հարկ դնելու օրինագիծը։ Սենատը պատուիրագրեց Վըբորգի նահանգապետին միջոցներ ձեռք առնել՝ տեղ յատկացնելու Պետրոս Մեծի արձանի և ուղղափառ եկեղեցու համար։

ՎԱՐՇԱՎԱ։ Սենատոր Նէյդգարդտը դատարանին յանձնեց քաղաքային լոմբարդի ծառայողներ Պէլկովսկիին և Սոկոլովսկիին, որոնք մեղադրվում են զեղծումների մէջ։

ԿԻԵՎ։ Սենատոր Դէդիւլինը խոշոր զեղծումներ երևան հանեց Կիեվի շրջանի ինժեներական վարչութեան գործերի մէջ։

ՉԵՐՆԻԳՈՎ։ Նովգորոդ-Սեվէրսկի գաւառում կարկուտը ոչնչացրեց 120 դեսեատին ցանքսեր։

ՕԴԵՍՍԱ։ Քաղաքային դուման 1000 ր. յատկացրեց Սերբիայի ջրհեղեղից վնասվածների օգտին։

ՊԱՐԻԶ։ Ուժեղ փոթորիկները կարկուտի հետ մեծ վնասներ տուին Հասբրուկի ցանքերին, ուր կայծակը մի քանի խրճիթներ այրեց։

ԴԻԼ։ Լևսէ...ը, անցնելով Լամանշը, ժամը 4 և 20 րոպէին աջողակ իջաւ Սան-Մարգարիտ նաւամատոյցը։

9 մայիսի

ԿԻԵՎ։ Հանդիսաւորապէս թաղվեց Ուկրայնայի յայտնի գրող Գրինչենկօն։

Խոլերայով նորից հիւանդացան 4 հոգի։

ՊՕԼՏԱՎԱ։ Կրեմենչուգում Եկատերինօսլաւից եկած շոգենաւում գտան խոլերայով հիւանդ։

ՄՕՍԿՎԱ։ Ուտոչկինը մի շարք աջող թռիչքներ կատարեց։

ԲԵՐԼԻՆ։ (Ուշացած) դատարանը Գելֆէլտի պահանջը ՝Մենդելսօն ֆիրմայից՝ անվաւեր ճանաչեց, որովհետև ամբողջ գործը յանցանքի հարցի յարուցման րոպէից հանված էր դատարանի իրաւասութիւնից։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ամառնային երթևեկութիւն)
(Ժամերը նշանակված են Թիֆլիսի ժամանակով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

ԲԱՔՈՒ՝ մարդատար № 12 գնացքը՝ 2 ժ. 38 ր. ցերեկ., Գանձակ է հասնում 9 ժ. 9 ր. երեկ., Եւլախ՝ 11 ժ. 20 ր. գիշերվայ, Հաջի-Կաբուլ՝ 4 ժ. 16 ր. գիշ., Բալաջարի՝ 8 ժ. 1 ր. առաւօտ., Բագու՝ 8 ժ. 48 ր. առաւ.։ Արագ № 2 գնացքը՝ 8 ժ. 15 ր. առաւ., Գանձակ է հասնում 1 ժ. 28 ր. ցեր., Եւլախ՝ 3 ժ. 6 ր. ցեր., Հաջի-Կաբուլ՝ 7 ժ. 15 ր. երեկ., Բալաջարի՝ 10 ժ. 8 ր. գիշ., Բագու՝ 10 ժ. 53 ր. գիշ.։ Պոստատար № 4 գնացքը՝ 10 ժ. 4 ր. գիշ., Գանձակ է հասնում 4 ժ. 18 ր. գիշ., Եւլախ՝ 6 ժ. 26 ր. առաւ., Հաջի-Կաբուլ՝ 11 ժ. 23 ր. առաւ., Բալաջարի՝ 3 ժ. 13 ր. ցեր., Բագու՝ 4 ժ. 45 ր. ցեր.։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ՝ պոստատար № $^{74}/_{75}$ 12 ժ. 22 ր. գիշ., Ալէքսանդրօպօլ է հասնում 11 ժ. 21 ր. առ., Էջմիածին կայար.՝ 4 ժ. 49 ր. ցեր., Նախիջևան՝ 10 ժ. 51 ր. գիշ., Ջուլֆա՝ 12 ժ. 29 ր. գիշ.։ Ապրանքատար-մարդատար՝ 4 ժ. 15 ր. ցեր., Ալէքսանդրօպօլ է հասնում 3 ժ. 10 ր. գիշ., Էջմիածին՝ 8 ժ. 38 ր. առաւօտեան, Երեւան՝ 10 ժ. 9 ր. առ.. և սրանից դէնը այլևս չէ գնում։

ԲԱԹՈՒՄ՝ մարդատար № 5՝ 7 ժ. 31 ր. երեկ., Միխայլօվօ է հասնում 11 ժ. 45 ր. գիշ., Բաթում՝ 9 ժ. 30 ր. առաւ.։ Պոստատար № 3՝ 12 ժ. 24 ր. ցեր., Միխայլօվօ է հասնում 5 ժ. 47 ր. երեկ., Բաթում՝ 3 ժ. 25 ր. գիշ.։ Արագ № 1 գնացքը՝ 10 ժ. 36 ր. գիշ., Միխայլօվօ է հասնում 2 ժ. 39 ր. գիշ., Բաթում՝ 10 ժ. 49 ր. առաւօտեան։

ԲՈՐԺՈՄ՝ մարդատար № $^7/_8$ 8 ժ. 28 ր. առ., Միխայլօվօ է հասնում 12 ժ. 42 ր. ցեր., Բօրժօմ՝ 2 ժ. 3 ր. ցեր.։ Մարդատար № $^9/_{10}$ 3 ժ. 36 ր. ցեր., Միխայլօվօ է հասնում 7 ժ. 56 ր. երեկ., Բօրժօմ՝ 9 ժ. 13 ր. գիշերվայ.

ԹԻՖԼԻՍ Է ՀԱՍՆՈՒՄ

ԲԱԳՈՒԻՑ՝ պոստատար № 3՝ 12 ժ. 24 ր. ցեր.։ Արագ № 1 գնացքը՝ 10 ժ. 36 ր. գիշ.։ Մարդատար № 11՝ 6 ժ. 58 ր. առ. (այս գնացքը Բաթում չէ գնում)։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ՝ արագ № 2 գնացքը՝ 7 ժ. 25 ր. առաւ.։ Պոստատար № 4՝ 9 ժ. 4 ր. երեկ.։ Մարդատար № 6՝ 11 ժ. 4 ր. առ. (այս գնացքը Բագու չէ գնում)։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆԻՑ՝ պոստատար № $^{72}/_{73}$՝ 6 ժ. 8 ր. առաւ.։ Մարդատար-ապրանքատար՝ 6 ժ. 33 ր. երեկոյեան։

ԲՈՐԺՈՄԻՑ՝ մարդատար № $^9/_{10}$ 8 ժ. 8 ր. երեկ.։ Մարդատար № $^7/_8$ 6 ժ. 28 ր. առաւ.։

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

ԱՌԱՒՕՏԸ՝

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.։
Կ. Մ. ՋԻԿՕՎԱՆԻ—$9^1/_2$—11 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։
Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.։
Մ. Գ. ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ. հ.
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Պ. Ս. ՋԻԼԲԵՐՇԱՑ—$12^1/_2$—$1^1/_2$ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—$1^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.։
Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—$1^1/_2$—2 ժ. ներքին և երեխայոց հ.
ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ Մ. Ֆ. ԲՕՂԴԱՆՕՎԱ—$9^1/_2$—1 ժ., պլոմբներ և արհեստական ատամներ։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝

ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Պ. Ս. ՋԻԼԲԵՐՇԱՑ—6—$6^1/_2$ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։
Ի. Ֆ. ՄԱՐՑԻՇԵՎՍԿԻ—6—7 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։
ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ Մ. Ֆ. ԲՕՂԴԱՆՕՎԱ—6—7 ժ.։

Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան
103. 0—48

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Գ. Ա. ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆ

Մասնագէտ միզասեռական, սիֆիլիս և վեներական հիւանդութիւնների։
Ընդունում է հիւանդներին՝
Առաւ. ժամը 12—1-ը, երեկ. ժամը 6—8-ը։
կիրակի օրերը՝ միայն ժամը 12—1-ը,
Կուկիա, Սեմեօնօվսկայա փ. № 16.
Տելեֆօն № 40.
(ե. ու. կ.) 984. 100—87

ԲԺԻՇԿ

Խ. Բ. ՄԵԼԻՔ-ԷՅՆԱԹԵԱՆ

ՏԵՂԱՓՈԽՎԵԼ Է ՊԵԱՏԻԳՕՐՍԿ,
ուր ամառը կընդունէ հիւանդներին։
Սիֆիլիս, միզասեռական և վեներական հիւանդութիւններ։
(ե. հ. կ.) 955. 100—89

ՎԱՂԸ, ՄԱՅԻՍԻ 12-ԻՆ, ԿԸ ԲԱՑՎԻ

Միխայլօվսկի պրօսպ. վրա, բողոքականների եկեղեցու շարքում, նոր կառուցված ընդարձակ շինութեան մէջ

ԵԱՐՕՍԼԱՒԵԱՆ ԽԱՆՈՒԹ

Գ. Ա. ԴՕՐՕԺՆՕՎԻ

ԱԶԳ

ՄԵԾ. Պ.Պ. և Տ.Տ.

Սրանով պատիւ ունենք յայտնելու ի գիտութիւն Ձեր, որ յիշեալ խանութի համար ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ՊԱՏՐԱՍՏՎԱԾ ԿԱՆ ՍԵԶՕՆԱՅԻՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ՏԵՍԱԿ ԲՐԴԷ, ՄԱՀՈՒԴԷ, ԲԱՄԲԱԿԵ ԱՄԱՌԱՅԻՆ ԳՈՐԾՈՒԱԾՔՆԵՐ և ԱՅԼ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ. բայց որովհետեւ խանութի բացումը սեզօնի սկզբից ուշացաւ՝ խանութը կարգաւորելու պատճառով, եւ որ սեզօնը վերջանալու մօտ է, ուստի՝ որպէսզի կարելի լինի շուտով վաճառել սեզօնային ապրանքները եւ ծանօթացնել յարգելի գնողներին այդ ապրանքների հետ, առ այժմ, այն է ամբողջ մայիս ամսվայ ընթացքում, սեզօնային եւ այլ բոլոր ապրանքները կը վաճառվեն

ՄԻԱՆԳԱՄԱՅՆ ԷԺԱՆ ԳՆԵՐՈՎ

Վաճառքի կը հանվեն վերոյիշեալ բոլոր ապրանքները՝ յատուկ իւր բաժանմունքներից, որոնցից պատրաստված են մեծ քանակութեամբ կուպոններ առանձին էտիկէտների մէջ։ Հետևաբար յանձնարարվում է Ձեզ դարձնել Ձեր ուշադրութիւնը

ԳՆԵՐԻ ԱՌԱՆՁՆԱԿԻ ԷԺԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱ

Դրա համար խանութի վիտրինաներում բոլոր բաժանմունքներից ցուցադրված կան ապրանքներ՝ իրանց վրա նշանակված էժան գներով

526. 1—1 Գ. Ա. ԴՕՐՕԺՆՕՎ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ ԴԻՄՈՂ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻՆ!

ԴՕԿՏՕՐ Ա. ՇԱՀԲԱԶԵԱՆ

(Ասիստենտ պրօֆ. ՍՏՐԱՍՄԱՆԻ եւ ԵՕԶԷՖԻ)
Ընդունում է ամեն տեսակ հիւանդների և առաջնորդում նրանց համապատասխան մասնագէտների մօտ։
Հասցէն՝ Berlin—Charlottenburg. Leibnizstr. 29.
(ե. հ. կ.) 523. 5—1

Լոյս տեսաւ և ծախվում է
Տղամարդի **ՏՐԻՊԵՐԸ** (սուսունակ)
և նրա բժշկութիւնը։ Կազմ. ֆէլդշ. Ա. Եսայեան։ Գինը 20 կոպ.։ Մանրամասն բացատրութիւններ, խորհուրդներ, բէցէպտներ։ Սուսունակից չը վարակվելու համար նախազգուշութեան միջոցներ և դեղեր։ Անհրաժեշտ գրքոյկ է իւրաքանչիւր մարդու համար, մանաւանդ գաւառացի բնակիչների համար, որտեղ չը կան մասնագէտ բժիշկներ։ Գիրքը մեծ արագութեամբ տարածվում է։ Դիմել՝ Թիֆլիս—«Կենտրոնական», «Գուտենբերգ», «Փարոս» և «Կովկասեան» գրավաճառանոցներին։ Ծախվում է նաև „Տղամարդի սեռական կեանքը", գինը 30 կոպ.։ Գիրքը սաստիկ կարճ միջոցում տարածվեց և շուտով կը սպառվի։
(օ. մ.) 491. 4—4

ԾԱԽՎՈՒՄ ԵՆ

Թիֆլիսից 40 և 50 վ. հեռաւորութեան վրա (երկաթուղ. և խճուղ. հաղորդակցութիւն)

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԿԱԼՈՒԱԾՔՆԵՐ

Դուշեթի գաւառում—Մչադիժվարի՝ 1523 դես. հանդերձ կալուածատիրական շինութեամբ։ Գօրու գաւառում—Օկամի՝ 120 դես. և Շերտուլի՝ 208 դես։ Բօրչալուի գաւառում—Ցախրալօ-Սարկինէտի՝ 1812 դես., և անտառ՝ 1830 դես.—կաղնի, հաճարի և բոխի ծառերով։
Մանրամասնութիւններ և այլ տեղեկութիւններ ըստ պահանջման։
Հասցէագրել՝ С.-Петербургъ, Мойка 81. Кн. А. И. Багратіону Мухранскому.
(ե. ու) 524. 3—1

ПРЕДОСТЕРЕЖЕНІЕ
КОЛОССАЛЬНЫЙ
успѣхъ сапожн. крема
„БРИСТОЛЬ"
СОБЛАЗНЯЕТЪ поддѣлывателей.
ВНИМАНІЕ!
Настоящій только № 4870.
Альбертъ Заксъ
КОНТОРА: СПБ., Англ. пр. 46, телеф. 321—07.
РОЗН. МАГ.: Казанская 6, телеф. 264—92.
(П. 42934) 446. 10—6

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՈՒՄ

(իրաւունքներով)
Յ. Զ. ՏԷՐ-ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ
Ընդունելութեան քննութիւնները տեղի կունենան մայիսի 26-ից մինչև յունիսի 3-ը։
Ուսման վճարը աշակերտուհիների համար 25% էժան։
Միխայլօվսկի պր. № 16—18.
(ե.կ.) 525. 2—1

Հայրենիք մեկնելու պատճառով

ԾԱԽՎՈՒՄ Է ՄԻ ՏՈՒՆ

Լրացուցիչ վճարվելիք գումարը մօտ 3000 ր.։
Ամսական եկամուտ—մօտ 140 ր.։
Դիդուբէ, Անդրէեվսկայա փող. № 118, հարցնել տանտիրոջը։

Լոյս տեսաւ ՄԱԿ. ՉՄՇԿԵԱՆԻ

✻ ԳԻՍԱՒՈՐՆԵՐԸ ՏԻԵԶԵՐՔՈՒՄ ✻

(Պատկերազարդ)
Բովանդակութիւն.—Սարսափելի գիսաւորները։ Գիսաւորներն ինչ են։ Գիսաւորների կազմուածքը։ Գիսաւորների գլուխը։ Գիսաւորների պոչը։ Գիսաւորների տեսքը։ Գիսաւորների թիւը։ Գիսաւորների շրջանագիծը։ Գիսաւորների շարժումն ու սրընթացութիւնը։ Երկրիս ու գիսաւորի իրար հանդիպելը։ Նոր գիսաւորը։ Պարբերական գիսաւորները։ Հալլէյի գիսաւորն ու նրա տեսքը։ Էդմ. Հալլէյի կենսագրութիւնը։
Գինն է 20 կ.։
Վաճառվում է Թիֆլիսի գրախանութներում. մեծ քանակութեամբ գնողները դիմում են ուղղակի՝ Թիֆլիս, Մակար Չմշկեանին։
(ե. շ.) 387. 8—8

„ԱՐՕՐ"

Ամսագրի № 4-ի (ապրիլ)
ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

1)	Խնդամոլիկ աղջիկը	Ա. Արփիարեան
2)	Օրիորդի վրէժխնդրութիւնը (պատմուածք)	Գ. Բաշինջաղեան
3)	Հարմնախօսութիւն հեռախօսով	Մարկ Տուէն
4)	Առ Արազն Բասենիկ (ոտանաւոր)	Ա. Մ. Եզեկեան
5)	Խաղաղասիրական շարժումն երկրագնդի վրա	Հ. Առաքելեան
6)	Եկեղեցական-պետական յարաբերութիւնները Հին-Հայաստանում	Խ. Սամուէլեան
7)	Հայաստանն առաջ և հիմա	Լէման Հաուպտ
8)	Արփիար Արփիարեան	Մ. Նաթանեան
9)	Հանրամատչելի զրոյցներ (թարգմ. Զախմախչաղեանի)	Հ. Հէլմհօլց
10)	Հայկական կեանք	Ա. Արգահատեան
11)	Ռուսական կեանք	Կալխաս
12)	Արտասահմանեան կեանք	Ա. Ն.
13)	Արևելագիտութիւն, կովկասագիտութիւն, հայագիտութիւն	
14)	Գիտական, գրական, թատերական քրօնիկօն	
15)	Գրախօսութիւն	
16)	Ցաւելուած. Իննսուն երեքը (մեծ վէպ)	Վիկտոր Հիւգօ
17)	Յայտարարութիւններ	

528. 1—1

Այգի ❋ „ԻԺԱՆԷ" ԸՆԿ. ❋ Ճաշարան

Վրաց ամառային թատրօնին կից, մուտքը աջ կողմից՝ գալլերէայի միջով։
Ամեն օր՝ ցեր. ժամը $1^1/_2$-ից մինչև $4^1/_2$-ը և երեկ. ժ. $8^1/_2$-ից մինչև գիշ. ժ. $1^1/_2$-ը
նուագում է Աւստրիայից եկած վիեննական կօնցերտային լարանուագ

ԿԱՆԱՆՑ ԵՐԱԺՇՏԱԽՈՒՄԲԸ

տիկին ՊԷՇԼԻ ղեկավարութեամբ։

ՃԱՇ և ԸՆԹՐԻՔ։ Ճաշը ցեր. ժամը 1-ից մինչև ժամը 5-ը.—2 տես. կերակուր՝ 50 կ., 3 տես. կեր.՝ 75 կ., 4 տես. կեր.՝ 1 ր.։ Տրվում է ճաշ նաև տները համար։ ԵՒՐՕՊԱԿԱՆ ԵՒ ՏԵՂԱԿԱՆ ԽՈՀԱՆՈՑ։ Ճաշարանին կից կան երեք հատ նորագոյն ԲԻԼԻԱՐԴ և ՆԱՐԴԻ։ Ընդունվում են պատուէրներ թէ այգում և թէ դրսի համար—հարսանիքների, պիկնիկների, ճաշի, ընթրիքի և այլն, ամեն քանակութեան։ Տեղական պատուէրների համար այգին ունի միանգամայն մեկուսացած ծածկված ռօտօնդա և բաց տարածութիւն մեծ ընկուզենիների տակ։ Տրվում է վարձով սեղանատան սերվիզ։ Տէլէֆօն № 812.
ԱՅԳՈՒ ՄՈՒՏՔԸ ՁՐԻ Է։ 461. 10—6

Թիֆլիսում Առևտրական Գիտութիւն Տարածող Ընկերութեան

Առեւտրական Դպրոցում

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԵԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ տեղի կունենան—պատրաստական (կրտսեր, միջին և աւագ), I և II դասարանների համար մայիսի 26-ից մինչև յունիսի 3-ը։ Խնդրքի և դօկումենտների հետ միասին պէտք է ներկայացնել ի հաշիւ ուսման վճարի 15 ր.։ Աջող քննութիւն չը բռնողներին փողը վերադարձվում է։ Միխայլօվսկի պրօսպ. տ. № 16—18.
(օ. մ.) 512. 5—3

Типографія „Экономія" Большая Ванкская № 3.